

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Кафедра політичних теорій

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему:
«МЕХАНІЗМИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ОРГАНІЗАЦІЄЮ
ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО ДОГОВОРУ»

Виконала: здобувачка вищої освіти 2
курсу заочної форми навчання
галузь знань 28 – «Публічне управління
та адміністрування»
спеціальність 281 – «Публічне
управління та адміністрування»
Баранецька Олена Григорівна
Керівник – д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Рецензент–д.політ.н., проф. Вітман К.М.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ.....	9
1.1 Формування політичного співробітництва: теоретичний та практичний аспект.....	9
1.2 Загальна характеристика політичного співробітництва: зміст, форма та види.....	12
1.3 Специфіка розвитку міжнародного співробітництва України.....	16
<i>Висновки до розділу.....</i>	<i>29</i>
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ.....	31
2.1. Сутнісна характеристика співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору.....	31
2.2 Політичні аспекти взаємодії української держави з НАТО.....	35
2.3. Обмін досвідом та навчання при співробітництві України з НАТО.....	44
<i>Висновки до розділу.....</i>	<i>48</i>
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНА ТА ТЕХНІЧНА ПІДТРИМКА НАТО ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	51
3.1 Перспективи розвитку співробітництва України з НАТО.....	51
3.2 Роль модернізації сектору безпеки в світі через призму російсько-української війни.....	59
3.3 Специфіка кібернетичної безпеки НАТО для підтримки України.....	69
<i>Висновки до розділу.....</i>	<i>76</i>
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

Розвиток відкритого військового протистояння між країною агресором та Україною, продемонстрував цінність міжнародної комунікації та співробітництва на різних рівнях та напрямках. Співробітництво щодо підтримки України стало основою для прогресивних змін в усвідомленні нагальних проблем у світі, щодо безпеки на землі, воді, просторі та кіберпросторі. Прояв ефективного міжнародного співробітництва відкриває можливості до отримання нових знань, а також можливості поділитись набутими практичними знаннями, які отримані українськими фахівцями під час протистояння ворогу. Загроза замороження військової агресії на території України спонукає до актуалізації ролі міжнародного співробітництва через наростання небезпеки глобального значення.

Формування політичного співробітництва на міжнародній арені є процесом, спрямованим на досягнення стабільності, безпеки та процвітання країни через налагодження взаєморозуміння, стратегічного партнерства і колективних рішень. Таке співробітництво базується на дипломатичних ініціативах, спільних цінностях та міжнародних угодах, які забезпечують механізми вирішення глобальних проблем, зокрема у сфері безпеки, економіки, захисту прав людини та охорони навколишнього середовища.

Основними аспектами формування політичного співробітництва є розвиток міжнародних організацій і союзів. Оскільки, політичне співробітництво часто відбувається в рамках таких організацій, як ООН, НАТО, ЄС, ОБСЄ, через колективне прийняття рішень і реалізацію міжнародних ініціатив. Участь у таких структурах дає країнам можливість обговорювати важливі питання, уникати конфліктів і працювати над спільними цілями, що особливо важливо для малих і середніх держав, яким необхідно об'єднувати ресурси для посилення власної позиції.

Ще однією важливою складовою формування міжнародного співробітництва є укладення багатосторонніх угод, як ознака визнання наддержавного договірною управління політично-правовими процесами. Такі угоди є основою міжнародного політичного співробітництва на регіональному

та глобальному рівнях. Приклади таких угод – Паризька кліматична угода чи міжнародні угоди про нерозповсюдження ядерної зброї, які об'єднують держави для спільного вирішення глобальних проблем. Такі угоди підвищують взаємну довіру, зміцнюють міжнародний порядок і сприяють колективному прийняттю рішень.

В умовах сучасних процесів політичного та військового протиборства в світі важливе значення та цінність відіграє Організація Північноатлантичного договору. На тлі геополітичних викликів і трансформацій у сфері безпеки зростає більша увага до НАТО. Створений у 1949 році для забезпечення колективної оборони Західної Європи від радянської загрози, НАТО пережив період переосмислення своєї ролі після закінчення Холодної війни. Однак зростання нестабільності у Східній Європі, зокрема агресивна політика Росії, конфлікти на Близькому Сході та терористичні загрози, продемонстрували необхідність збереження Альянсу як інструменту забезпечення стабільності.

Наприклад, анексія Криму Росією в 2014 році стала переломним моментом, коли країни НАТО почали приділяти більше уваги питанням стримування та розширення своєї присутності в регіоні. НАТО також активно співпрацює з партнерами поза межами Європи, такими як Японія, Австралія та Південна Корея, що демонструє прагнення організації адаптуватися до глобальних викликів, таких як зростаючий вплив Китаю.

Додатково, НАТО залишається важливим механізмом координації зусиль у кібербезпеці та в боротьбі з гібридними загрозами. У сучасному світі кіберзагрози набули особливого значення, і зростання атак на критичну інфраструктуру потребує спільних заходів. Наприклад, у 2016 році НАТО офіційно визнало кіберпростір окремою сферою військової діяльності, на одному рівні з суходолом, повітрям і морем. Це рішення є частиною ширшої стратегії Альянсу, спрямованої на захист своїх членів від сучасних загроз.

Такий підхід дозволяє НАТО залишатися актуальним у новій реальності, де військова міць все частіше реалізується через цифровий простір і інформаційні маніпуляції. Отже, НАТО трансформується відповідно до нових

викликів, підтверджуючи свою необхідність у забезпеченні безпеки та стабільності на глобальному рівні.

Для України важливо використовувати усі можливі канали комунікації наддержавного рівня, а тому, сторонами для співпраці можуть бути, як: фізичні особи (вагомі глобальні політичні чи прогресивні діячі), представники політичних сил окремих країн, які уповноважені демонструвати позицію країни, міжнародні організації, які створюються для реалізації цілей наддержавного значення, які мають глобальний рівень ефективності. В умовах ескалації ситуації в країні значним чином посилилась комунікація з організацією Північноатлантичного договору (НАТО). Така, співпраця з НАТО стала ключовим елементом зовнішньої політики України, особливо після початку агресії з боку Російської Федерації у 2014 році. Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну в 2022 році цей напрямок комунікації набув ще більшої актуальності.

Через міжнародно співробітництво з НАТО основним завданням для української держави є зміцнення національної безпеки та оборони. Оскільки, поглиблене співробітництво з НАТО дозволяє Україні використовувати досвід і ресурси альянсу для модернізації своїх збройних сил і підвищення обороноздатності. Це включає доступ до тренувальних програм, обмін розвідувальною інформацією та отримання військово-технічної допомоги.

Зі становленням наукових досліджень щодо політичного співробітництва і його ролі у розвитку глобальних процесів формуються прогресивні уявлення щодо політичної діяльності на наддержавному рівні в різних умовах та потребах. Адже, Україна, як країна з практичним досвідом щодо відстоювання суверенності та державності, в напрямку формування міжнародної військової безпеки, також закладає основу для вступу України до альянсу в майбутньому, зміцнюючи внутрішньополітичну та військову стабільність і створюючи сприятливі умови для наближення до європейських та євроатлантичних цін та стандартів безпеки.

Окрім цього, досвід сучасної агресії продемонстрував, що проблеми з кіберзагрозами залишаються все більш серйозними та різноманітними,

особливо для країн, які знаходяться під тиском. Кіберпростір є новим полем для атак і конфліктів, і співпраця України з НАТО в цій сфері відкриває значні можливості для зміцнення національної безпеки. Захист критичної інфраструктури відбувається через суспільно значимі об'єкти, такі як енергосистеми, банки, транспортні та комунікаційні мережі, де реалізується співпраця, адже вони стають ціллю для кібератак, що загрожують національній безпеці та економічній стабільності. Співпраця з НАТО в Україні направлена на запровадження ефективних кіберзахисних технологій, щоб протистояти сучасним кіберзагрозам.

Також, співпраця з НАТО забезпечує Україні доступ до передових аналітичних даних та інструментів, які можуть швидше виявляти джерела атак, аналізувати їх методи та розробляти ефективніші протидії. Це особливо важливо в умовах, коли Україна стикається з цілеспрямованими кібератаками, пов'язаними з гібридною війною та спробами порушити внутрішню стабільність. Така інтеграція з кіберструктурами НАТО демонструє спроможність України адаптуватися до нових кіберзагроз і стає компонентом її кібербезпеки.

Звертаючись до наукових праць, присвячених міжнародної співпраці між Україною та НАТО варто виокремити ґрунтовні дослідження таких науковців, як: Л. Кормич, Е. Мамонтова, К. Вітман, В. Бадрак, Н. Пархоменко, О. Зарубінський, Ю. Завгородня, Н. Костін та ін. І хоча й існують певні напрацювання в даному напрямку, але й з часом з'являються нові виклики для міжнародних домовленостей та гарантій безпеки, як потреба в нових підходах до розуміння та реакції на виклики військової агресії та міжнародної безпеки.

Серед робіт європейських та американських політологів, присвячених дослідженню стану та перспектив співробітництва України з НАТО, можна визначити наукові праці таких авторів, як: О. Кнутсен, Т. Букволл, Й. Стьордал, Дж. Шерр, М. Франко, Ф. Камерон, П. Клеппе, Р. Фройденштайн та інші.

Об'єктом даної роботи є міжнародне співробітництво, **предметом** виступають механізми співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору.

Метою даної роботи є аналіз сучасних механізмів співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору з урахування специфіки розвитку незалежності української держави та її міжнародних зав'язків.

Відповідно до сформованої мети необхідно вирішити наступні **завдання** досліджуваної теми:

- охарактеризувати теоретичні засади становлення та розвитку політичного співробітництва на міжнародному рівні;
- проаналізувати теоретичний та практичний аспект формування політичного співробітництва;
- визначити специфіку політичного співробітництва з аналізом форм, методів, видів;
- окреслити сутнісну характеристику міжнародного співробітництва України в умовах війни;
- продемонструвати методологічні особливості співробітництва України з міжнародними організаціями;
- проаналізувати сучасні аспекти співробітництва України з Організацією північноатлантичного договору;
- визначити політичні аспекти взаємодії української держави з НАТО;
- оцінити роль обміну досвідом та навчанням при співробітництві України з НАТО;
- охарактеризувати стратегічну та тактичну підтримку НАТО для України в умовах війни;
- оцінити перспективи для розвитку співробітництва України з НАТО;
- проаналізувати роль модернізації сектору безпеки в світі через призму російсько-української війни;
- окреслити специфіку кібернетичної безпеки НАТО для підтримки України.

Наукова новизна даної роботи:

- окреслено та представлено до розгляду нові перспективи співпраці України з НАТО;
- обґрунтовано застосування нових підходів до розуміння міжнародної співпраці, з урахуванням сучасних військово-політичних процесів на території України;
- удосконалено поняття «політичне співробітництво» та упорядковано специфіку ідентифікації такого процесу.

Методологія дисертаційного дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень. Для досягнення поставленої мети в роботі застосовано системний та логіко-діалектичний підходи; використано методи: абстрактно-логічний – при постановці та формулюванні поняття, структури та призначення процедури міжнародного співробітництва; історичний – для дослідження розвитку взаємовідносин між Україною та НАТО; аналізу, синтезу та логічного узагальнення – для ефективності розуміння розвитку взаємодії з організацією Північноатлантичного договору українською державою; систематизації – для визначення і впорядкування шляхів та перспектив щодо вступу України в НАТО в майбутньому.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення та висновки дослідження трансформовані у конкретні пропозиції, які можуть бути застосовані під час розробки стратегії та тактики співпраці України з НАТО.

Магістерська робота складається з 3 розділів, які підрозділяються на підрозділи, висновки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

1.1 Формування політичного співробітництва: теоретичний та практичний аспект

Витоки міжнародного політичного співробітництва тісно пов'язані з завершенням релігійних воєн і укладанням Вестфальського миру, який став фундаментом для формування правових відносин між державами. Одним з найбільш значущих досягнень Вестфальського миру було створення правових засад міждержавних відносин, що забезпечили можливість розвитку міжнародного співробітництва [6, С.19].

Встановлення цих основ не лише сприяло формуванню європейської системи міжнародних відносин, але й визначило основні напрями міждержавного співробітництва на певний період. Взаємна повага суверенітету та невтручання у внутрішні справи стали вихідними принципами нових політичних одиниць, а основною метою співпраці — прагнення держав до забезпечення національної безпеки та незалежності. Своєю чергою, необхідність збереження власного суверенітету призвела до визнання права на існування держав, закріпленого принципом юридичної рівноправності [6, С.38].

Таким чином, право на існування держав історично базувалося переважно на негативних зобов'язаннях: не втручатися у внутрішні справи інших країн, дотримуватися умов укладених договорів, уникати несправедливих воєн і поважати дипломатичну діяльність інших держав. Ці принципи стали основою наукової концепції міжнародного співробітництва, яка зосереджувалася на аналізі конфліктів і суперечностей між суверенними державами. Згодом розвиток науки спричинив розширення розуміння міжнародного політичного співробітництва. Як процес взаємодії між державами, співробітництво виключає застосування збройного насильства та сприяє досягненню спільних цілей. Водночас воно не означає повної відсутності конфліктів, а радше є механізмом уникнення їхніх найбільш гострих проявів [5, С.32].

Одним з найбільш визначальних аспектів цього процесу є двостороння та багатостороння дипломатія, укладання альянсів і угод, які передбачають координацію політичних ліній для врегулювання конфліктів, забезпечення безпеки та вирішення інших спільних завдань.

У межах капіталістичної системи, стверджував Ю. В. Шишков у 1963 році, відбувається інтеграція не лише економічних потенціалів різних держав, а й усіх вад і протиріч їх економічних структур, які значно посилюються внаслідок такої "інтеграції". Через це капіталізм, на думку Шишкова, не здатний забезпечити істинного зближення націй. Натомість таку можливість він пов'язував виключно із "соціалістичною інтеграцією". Згодом, під впливом практичних вимог, розробка цієї проблематики стала набувати більш глибокого і змістовного характеру. Однак, як відзначає Шишков, радянська наука залишалася залежною від ідеологічних установок і економічного детермінізму, що обмежувало можливість повного осмислення даної теми[3; С.29].

З політичної точки зору, міжнародна інтеграція є вищою формою співробітництва, що передбачає створення спільного політичного утворення на основі об'єднання двох або більше суверенних одиниць. Як зазначають П.-Ф. Гонідек і Р. Шарвен, інтеграція є процесом і станом, що прагне замінити фрагментовані міжнародні відносини на нові утворення, наділені мінімальними повноваженнями ухвалювати рішення в одній або кількох сферах компетенції вихідних одиниць. На індивідуальному рівні інтеграція спрямована на формування лояльності до нового утворення, а на інституційному рівні — на участь кожної сторони в його підтримці та розвитку.

Зростання співпраці між державами та іншими учасниками міжнародних відносин сприяло створенню численних організацій на глобальному і регіональному рівнях, як державних, так і недержавних. Поглиблення взаємозалежності між країнами та загострення глобальних викликів підкреслили важливість багатосторонньої співпраці та розширення її напрямів. Водночас, попри збільшення сфер співпраці, центральною залишається політична взаємодія, оскільки її ефективність визначає успішність координації в інших галузях. Науковці зазначають, що політична інтеграція тісно пов'язана

з економічною, однак має самостійне значення і не зводиться до вторинного чи похідного явища [6, С.39].

Другим значним досягненням у сфері досліджень політичного співробітництва стала розробка гіпотез щодо умов, за яких співробітництво між державами стає більш імовірним. Хоча ці гіпотези ще не склали повноцінної комплексної теорії міждержавного співробітництва, вони висувають низку змінних, кожна з яких підвищує ймовірність його здійснення. Проведення аналізу та емпіричної перевірки цих гіпотез здатне значно сприяти розробці комплексної теорії і загальному розвитку теорії міжнародних відносин. Х. Мілнер, зокрема, виділив шість ключових гіпотез [6, С.27]:

- «гіпотеза взаємності: припускає, що держави розраховують на вигоди від співробітництва і, водночас, побоюються можливих втрат чи санкцій у випадку відмови від співпраці;
- гіпотеза кількості суб'єктів: згідно з нею, перспективи співробітництва зростають зі зменшенням кількості держав-учасниць;
- гіпотеза інерції: стверджує, що тривала взаємодія між державами підвищує їх здатність до співробітництва;
- гіпотеза міжнародних режимів: акцентує на ролі норм, принципів і процедур, які створюють основу для тривалого співробітництва між державами;
- гіпотеза епістемічних співтовариств: звертає увагу на важливість професійних експертів, які мають спільне розуміння проблем і узгоджують підходи до їх вирішення;
- гіпотеза асиметрії сили: наближена до гегемоністичної теорії стабільності, згідно з якою співробітництво є найбільш імовірним у присутності сильної держави-гегемона, зацікавленої у стабільності».

Основним недоліком цих гіпотез Мілнер вважає те, що вони недостатньо враховують внутрішні джерела політичного співробітництва між державами. Таким чином, його підхід наближається до позицій представників соціологічної школи, які наголошують на ролі внутрішніх факторів.

Отже, теоретична складова політичного співробітництва ґрунтується на наукових концепціях щодо значимості комунікації в політиці на усіх рівнях та доцільності її в різних проявах. В свою чергу практична складова здійснює аналіз та емпіричну перевірку цих гіпотез, що сприяє розробці практичних рекомендацій щодо реалізації політичної комунікації.

1.2 Загальна характеристика політичного співробітництва: зміст, форма та види

Політичне співробітництво є невід'ємною складовою міжнародних відносин, організоване для забезпечення спільних інтересів і вирішення глобальних проблем між державами, міжнародними та іншими суб'єктами міжнародної політики. Це поняття охоплює змістовну і практичну взаємодію, що реалізується в різноманітних формах та охоплює широкий спектр видів, залежно від цілей, учасників та характеру партнерства.

Зміст політичного співробітництва його головний напрямок – забезпечення світу, стабільності та розвитку на регіональному та глобальному рівнях. Сюди входять політичні, економічні, правові та безпекові аспекти, на яких зосереджуються країни у своїх взаєминах.

Основними напрямками політичного співробітництва є:

- Забезпечення колективної безпеки: держава часто об'єднується для підтримки світу та безпеки у відповідь на загрози, включаючи конфлікти, тероризм, кібербезпеку тощо.

- Економічне співробітництво: хоча головний напрямок є економічною вигодою, політична складова має значний вплив на укладення торговельних угод, створення спільних економічних союзів та запровадження спільних стандартів і політики.

- Соціально-культурна взаємодія: політичне співробітництво також включає підтримку прав людини, обмін культурними цінностями та сприяння освітнім та науковим обмінам, які сприяють кращому взаєморозумінню між країнами.

- Екологічне співробітництво: сучасні глобальні виклики, пов'язані зі зміною клімату, деградацією навколишнього середовища, зумовлюють потребу спільних політичних дій щодо захисту природи та створення умов для сталого розвитку.

Форми політичного співробітництва залежать від конкретних особливостей, мети та характеру відносин між країнами чи організаціями. Вони включають різноманітні формати взаємодії, які відрізняються рівнем, кількома учасниками та ступеневою офіційністю.

Основними формами є двостороннє та багатостороннє співробітництво. Двостороннє співробітництво – це об'єднання двох країн, які обирають співпрацю для вирішення певних питань або досягнення спільних цілей. Прикладом є договірно-правові відносини між Україною та Польщею, що включають різні аспекти політичної, економічної та культурної взаємодії. В свою чергу багатостороннє співробітництво відбувається між кількома країнами або через міжнародні організації, такі як ООН, Європейський Союз, НАТО.

Звичайно, багатостороннє співробітництво є ефективним у вирішенні глобальних проблем, таких як боротьба з тероризмом, зміною клімату, нерозповсюдженням зброї масового знищення.

Разом з цим, регіональне співробітництво зосереджене на конкретному географічному регіоні і спрямоване на підтримку безпеки та економічної інтеграції. Прикладом є співпраця в межах ЄС чи АСЕАН, де держави формують спільну політику для розв'язання проблем регіону.

Також існує міжнародне співробітництво через недержавні організації коли участь у міжнародних політичних процесах відбувається через недержавні організації, які часто ініціюють соціальні та гуманітарні проекти, слідкують за утриманням прав людини, підтримують демократичні цінності.

Види політичного співробітництва залежать від цілей і сфери взаємодії між суб'єктами. Загалом, політичне співробітництво в міжнародних відносинах охоплює комплексні та багаторівневі взаємодії між державами та міжнародними організаціями. Види політичного співробітництва

класифікуються залежно від сфери діяльності, цілей та специфіки взаємодії, яка може охоплювати безпекові, економічні, гуманітарні та інші аспекти.

Важливу роль відіграє політико-дипломатичне співробітництво, яке охоплює дипломатичні канали, офіційні зустрічі, консультації та переговори між країнами. Наприклад, ООН, ОБСЄ і ЄС часто організовують такі зустрічі для обговорення глобальних або регіональних проблем. Цей вид співробітництва забезпечує формування та підтримку двосторонніх і багатосторонніх дипломатичних відносин, які реалізуються через офіційні канали, консультації, переговори та угоди.

Політико-дипломатичне співробітництво включає двосторонню та багатосторонню дипломатію : держави, миротворчі переговори та посередництво, ініціативи щодо укладення пактів і угод про нерозповсюдження зброї.

Ще одним важливим напрямком політичного співробітництва є військово-політичне співробітництво спрямоване на забезпечення колективної безпеки через створення військових альянсів, узгодження стратегії оборони, а також організацію спільних військових навчальних закладів і місій. Основні форми військово-політичного співробітництва включають: колективну оборону, спільні військові навчання, участь у миротворчих операціях.

В українському суспільстві існує ряд дій направлених на розвиток різних видів та форм політичного співробітництва, проте варто відзначити думку наукового авторського колективу А.Р. Дунської та Г.П. Жалдак, що існує ряд проблемних аспектів щодо транскордонного співробітництва, так «низький рівень розвитку прикордонної транспортної інфраструктури, проте вже декілька десятиліть проблемними аспектами, що стримують розвиток транскордонної співпраці, є: низькі темпи соціально-економічного розвитку прикордонних територій України та інформаційного забезпечення транскордонної співпраці; нерозвинуті інструменти підтримки транскордонної співпраці (повільні темпи впровадження сучасних методів контролю в пунктах пропуску; законодавчі та інституційні обмеження щодо розвитку бізнесу; відсутність спільної системи захисту від стихійних лих та

надзвичайних ситуацій, економічні та інфраструктурні обмеження тощо); низький рівень використання туристичного потенціалу та культурної спадщини транскордонних територій; декларативний характер спільних пріоритетів міждержавного співробітництва, недосконалий механізм спільного планування та обмежені інструменти реалізації спільних із сусідніми державами проєктів транскордонного співробітництва; низький рівень співфінансування проєктів (розмите бачення особливостей залучення фінансування транскордонних програм ЄС, що спричинено недостатністю досвіду у питаннях фандрайзингу, проблемами з менеджментом залучених коштів та складнощами в пошуку партнерів), що спричинено недосконалістю середовища кредитування (в рамках програм ЄС не передбачене дофінансування проєктів коштами приватних інвестицій, що робить не вигідною співпрацю для громадського сектору та бізнесу); відсутність належного рівня систематизації та прозорості транскордонного співробітництва (упорядкований список усіх проєктів у регіонах знайти досить проблематично, а для отримання інформації щодо обсягів співфінансування з місцевих бюджетів необхідні інформаційні запити; поглиблює вказані проблеми також відсутність повноцінної транскордонної статистики; внаслідок цього ускладнюються оцінювання розвитку транскордонного співробітництва, аналіз кон'юнктури на транскордонних ринках, проведення науково-дослідних робіт, обґрунтування стратегічного розвитку прикордоння, своєчасне прийняття управлінських рішень)»[7].

Враховуючи усі аспекти політичного співробітництва, важливо розуміти, що для якісної комунікації на наддержавному рівні потрібно поєднання державно-приватного партнерства з унікальними можливостями соціального капіталу, що сприятиме створенню умов для залучення коштів через міжнародні фонди та донорські організації з метою розвитку регіону, формуванню нової організаційно-інформаційної системи взаємодії органів управління, агентств регіонального чи місцевого розвитку, організацій неприбуткового спрямування, сприянню розвитку політичного іміджу

подативного демократичного політика для залучення коштів міжнародних інвесторів з ціллю активізації співробітництва.

1.3 Специфіка розвитку міжнародного співробітництва України

Формування державної політики України щодо євроінтеграції почалося з перших кроків співпраці з Європейським Союзом, однак структурно та інституційно оформилося лише після ратифікації Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) з ЄС у 1998 році. Ця угода заклала основу для системного підходу до євроінтеграції України та створила інституційні рамки для подальшого поглиблення відносин. Важливим етапом для оцінки реалізації євроінтеграційної політики є характеристика її формування, що дозволяє глибше зрозуміти розвиток механізмів співпраці між Україною та ЄС на кожному історичному етапі. У зв'язку з цим актуальним є аналіз саме цих механізмів, який дасть змогу оцінити сучасний стан та напрями розвитку української державної політики щодо євроінтеграції.

Дослідження спирається на нормативно-правову базу співпраці України та ЄС, а також на наукові праці українських дослідників у сфері права, політичних наук і державного управління, зокрема таких учених, як О. Ковальова, В. Копійка, М. Микієвич, В. Муравйов, Н. Сюр. Водночас, хоча багато аспектів співпраці України з ЄС були розглянуті, існує необхідність більш детального вивчення становлення механізмів співпраці з ЄС саме в контексті формування державної політики у сфері євроінтеграції.

Важливо також відзначити, що самоідентифікація України як європейської держави була закріплена ще в 1991 році в Зверненні Верховної Ради України до парламентів і народів світу після референдуму, що підтвердив незалежність України. Законодавче закріплення стратегічного напрямку співпраці з ЄС відбулося в 1993 році в постанові Верховної Ради «Про основні напрями зовнішньої політики України», де зазначалося, що кінцевою метою є членство в Європейських Співтовариствах, з поступовим наближенням до цього через підписання УПС, що став першим кроком до асоційованого та повного членства України в ЄС.

Курс на євроінтеграцію України поступово знаходив відображення в національних нормативно-правових актах, зокрема в Законі України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року. У цьому законі, з урахуванням змін, внесених Законом «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року, було задекларовано прагнення України набути членство в Європейському Союзі. При цьому підкреслювалася важливість збереження добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією та іншими країнами СНД, а також розвиток співробітництва з іншими державами світу. Це свідчить про прагнення України до збалансованої зовнішньої політики, яка б дозволила одночасно просуватися до євроінтеграції та підтримувати конструктивні відносини з сусідніми країнами.

Підготовка правової та інституційної основи співпраці з ЄС розпочалася ще на початку 1990-х років, коли Україна готувалася до підписання Угоди про партнерство та співробітництво. Так, Указом Президента від 28 серпня 1993 року було створено Міжвідомчий комітет у справах Європейських Співтовариств, покликаний координувати євроінтеграційні зусилля. До складу Комітету входили Віце-прем'єр-міністр України як Голова, три заступники, які представляли Міністерство закордонних справ, Міністерство зовнішніх економічних зв'язків та Агентство міжнародного співробітництва та інвестицій, а також дванадцять членів, здебільшого заступників керівників відповідних державних структур. Такий склад Комітету свідчить про те, що на початку євроінтеграційного процесу питанням співпраці з ЄС не приділялася достатня увага, оскільки ключові позиції в Комітеті обіймали заступники, а не голови відповідних відомств. Це відображає тодішній рівень зацікавленості в інтеграції з ЄС, яка ще не мала пріоритетного значення в державній політиці України.

Комітет, як державний орган, підзвітний Кабінету Міністрів України, був створений для координації політики України щодо Європейського Союзу, відповідаючи рівню відносин з ЄС на етапі їх зародження. Структура і склад Комітету були обрані відповідно до завдань координації та узгодження співпраці з ЄС. Указ Президента від 28 серпня 1993 року «Про Міжвідомчий комітет України у справах Європейських Співтовариств» був згодом змінений

Указом від 7 лютого 1995 року «Про заходи щодо вдосконалення співробітництва України з Європейським Союзом». Також у 1995 році розпочав роботу Спільний комітет, створений Україною та ЄС для моніторингу співробітництва в економічній сфері, передусім у торгівлі, із щорічними засіданнями протягом 1995-1997 років. Однак після набуття чинності Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) у 1998 році й створення нових інституційних механізмів, засідання цього комітету стали недоцільними.

Додаткові зміни до механізму взаємодії з ЄС були запроваджені Указом Президента від 21 квітня 1997 року, що вдосконалив організаційну основу євроінтеграції України, а також забезпечив належну координацію імплементації УПС та Плану дій ЄС щодо України. Новий указ зобов'язував Комітет проводити засідання не рідше рази на два місяці, тоді як попередня редакція Указу передбачала зустрічі лише двічі на рік. Крім того, згідно з новим указом, функції виконавчого органу Комітету перейшли до структурного підрозділу Міністерства закордонних справ України, тоді як раніше ці функції виконувало Головне управління зовнішньої економічної політики Міністерства зовнішніх економічних зв'язків України. Така зміна посилила інституційну роль МЗС у процесі євроінтеграції та відповідала стратегічному курсу на зближення з ЄС.

Отже, удосконалення структури та діяльності Міжвідомчого комітету України у справах Європейського Союзу в 1997 році, напередодні набуття чинності Угодою про партнерство та співробітництво (УПС), свідчить про чітке визначення європейського курсу України як стратегічного зовнішньополітичного пріоритету, що виходив за межі виключно економічної співпраці. Першочергове значення, яке в першій половині 1990-х років надавалося економічним зв'язкам з ЄС, змінилося на користь комплексного політичного та економічного партнерства, орієнтованого на інтеграцію з європейською спільнотою.

Інституційні основи співробітництва, що були запроваджені в цей період, втратили свою чинність у 1998 році після ратифікації УПС, яка стала основним нормативним документом для регулювання двосторонніх відносин України та ЄС. Незважаючи на підписання УПС ще в 1994 році, вона набула чинності

лише 1 березня 1998 року, після завершення її ратифікації парламентами країн-членів ЄС. Ця угода визначила багатосторонні цілі партнерства та співробітництва між Україною та ЄС, серед яких: забезпечення політичного діалогу, що сприятиме розвитку тісних відносин; підтримка торгівлі, інвестицій та гармонійних економічних відносин для прискорення сталого розвитку; створення основ для економічного, соціального, фінансового, науково-технічного та культурного співробітництва; а також підтримка України у зміцненні демократії, розвитку ринкової економіки та завершенні економічних реформ (Стаття 1 УПС).

Відповідно з оцінками доктора політичних наук В. Копійки, на той період Європейський Союз не розглядав подальші перспективи розвитку відносин з Україною ні в теоретичній, ні в практичній площині. Угоди про партнерство і співробітництво (УПС), зокрема угоди з Україною, виступили здебільшого як модернізована форма стандартних торговельних угод з третіми країнами, які мали досить обмежений характер і не передбачали надання преференційних умов [10, с. 15]. Доктор політичних наук О. Ковальова також звернула увагу на те, що такі угоди укладалися з країнами, перспективи членства яких не були пріоритетними для ЄС, що обмежувало їхній політичний зміст і не включало положення про перспективу асоційованих відносин з ЄС [1, с. 13]. Доктор юридичних наук М. Мікієвич підкреслював, що особливістю УПС є враження про європейську інтеграцію, що було характерно для аналогічних угод про партнерство [11, с. 32]. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що УПС не передбачала можливості членства України в ЄС або глибокої інтеграції з ЄС, що відповідало загальним характеристикам подібних умов.

До моменту повної ратифікації та набрання чинності УПС 1 березня 1998 року Президент України видав указ «Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) та вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом)» від 24 лютого 1998 року. р. [12]. Указом було створено Українську частину Ради з питань співробітництва з ЄС під головуванням прем'єр-міністра України

та Українську частину Комітету з питань співробітництва з ЄС як допоміжний орган Ради, що, за словами О. Корнієвського, стало «важливим кроком до практичного розвитку інститутів співробітництва» між Україною та ЄС [13]. Крім того, відповідно до пункту 7 цього указу, було ліквідовано Міжвідомчий комітет України у справах ЄС, що діяв з 1993 року, через створення нового механізму співпраці з ЄС. Таким чином, указом Президента 1998 року створено новий інституційний механізм реалізації євроінтеграційної політики України.

Варто зазначити, що правова база співпраці між Україною та Європейським Союзом не обмежувалася лише Угодою про партнерство та співробітництво (УПС). Вона також включила інші важливі документи, прийняті після набуття чинності УПС: міжнародні угоди з Європейським об'єднанням вугілля та сталі (ЄОВС) і Євратом, а також акт ЄС, спрямований на реалізацію Спільної стратегії. Окремо слід виділити Спільну стратегію щодо ЄС України, ухвалену в 1999 році, яка закріпила офіційне визнання ЄС європейських прагнень України. Цей документ можна розглядати як реакцію ЄС на «Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу», затверджену указом Президента України 11 червня 1998 року. Доктор політичних наук О. Ковальова розглядає цей указ як офіційне визнання європейської інтеграції пріоритетом державного розвитку України [1, с. 15], а також як завершення етапу багатовекторної зовнішньої політики, характерного для 1990-х років [1, с. 18]. Погоджуючись із цією точкою зору, можемо вважати затвердження Стратегії завершальним етапом формування зовнішньополітичного курсу України на євроінтеграцію

Стратегія інтеграції України до ЄС була затверджена для реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до ЄС, забезпечення її входження в європейський політичний, економічний і правовий простір та створення передумов для отримання членства в ЄС [14]. Отримання статусу України асоційованого члена ЄС визначалося основним зовнішньополітичним пріоритетом на середньострокову перспективу, що мало синхронізується з процесом вступу до ЄС держав-сусідів України. Стратегія визначила головні пріоритети діяльності органів виконавчої влади України до 2007 року,

спрямовані на створення умов, які є частиною набуття повноправного членства в ЄС. Вона передбачала, що внутрішню координацію процесу євроінтеграції учасники вищі, центральні та місцеві органи виконавчої влади з підтримки законодавчої влади та органів місцевого самоврядування. Керівництво виконання стратегії покладалося на Президента України, тоді як Кабінет Міністрів України забезпечив її реалізацію [14] (розкладено оновлені відповідно до Указу Президента № 929/2011 від 27.09.2011).

Попри те, що середньострокове завдання отримання Україною статусу асоційованого члена ЄС у період вступу до ЄС держави Центральної та Східної Європи у 2004 та 2007 роках не було реалізовано, важливу у розвитку правових засад для застосування положення про права ЄС в Україні змінила Конституція України від 28 червня 1996 року та інші ключові законодавчі акти. відповідно до статті 9 Конституції України, міжнародні договори, ратифіковані Україною, залишаються частиною національного законодавства та обов'язкові до виконання. Однак, як зазначає доктор юридичних наук В. Муравйов, правові засади інтеграції України до ЄС вимагають також вирішення національної проблеми вибору відповідних механізмів реалізації міжнародних зобов'язань [15, с. 13].

На етапі формування договірно-правового механізму співпраці з ЄС в Україні почали створюватися відповідні установи, зокрема центральний орган виконавчої влади (Міністерство юстиції) та посадові особи, які керували процесами правової інтеграції. Центральне місце в інституційно-правовій системі співробітництва з ЄС займала Угода про партнерство та співробітництво (УПС). Разом з тим, роль Верховної Ради України у правовій інтеграції залишилася другорядною, хоча саме законодавчий орган має повноваження ухвалювати закони, тоді як інші органи державного управління мають лише право законодавчої ініціативи, як відзначає кандидат юридичних наук Н. Сюр [16, с. 7–8].

Фактичним центром формування зовнішньополітичного курсу України, включаючи напрямки співпраці з країнами ЄС, після прийняття Конституції 1996 року став Президентом України. Це пояснюється тим, що Конституція

закріпила за Президентом основні кадрові та виконавчі повноваження, залишивши уряду обмежену роль у цьому процесі. На думку знавців Лабораторії законодавчих ініціатив Г. Асланяна і Д. Ковриженка, керівники виконавчих органів, відповідальні за зовнішню політику, не мають незалежності від прийняття рішень у сфері своєї компетенції. Вони зазначають, що «концентрація повноважень у сфері призначення і звільнення керівників органів виконавчої влади загальнодержавної компетенції в руках Президента сталася з причин, через які роль центральних органів виконавчої влади у розробці зовнішньої політики зводилася до технічного виконання рішень глави держави» [17, с.19].

Другою причиною домінуючої ролі Президента у формуванні зовнішньополітичної стратегії сталася демонстрація в Конституції чіткого розмежування повноважень між Президентом і урядом у цій сфері. Виконавча влада, відповідно до Конституції, здебільшого забезпечила реалізацію рішень Президента, заборонила розподіл повноважень між головою держави та урядом на законодавчому рівні не було чітко визначено [17, с. 20], як зазначають Асланян і Ковриженко.

Аналізуючи політику розвитку України щодо інтеграції, можна зробити висновок, що наміри щодо членства в ЄС були проголошені Україною європейською та визнані ЄС уже після ратифікації УПС наприкінці 1990-х років. Ключовим етапом у цьому процесі стало затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу указом Президента 11 червня 1998 року. Тому, цю подію можна вважати закінченням етапу формування зовнішньополітичного курсу України і євроінтеграцію.

Основним інституційним механізмом співпраці України з Європейським Союзом з 1993 року був Міжвідомчий комітет України у справах ЄС. Склад цього комітету відображав обмеження уваги до питань європейської інтеграції в Україні на той час. Однак, з урахуванням початкового етапу розвитку відносин між Україною та ЄС, комітет виконував функції узгодження та координації державної політики ЄС щодо рівня та потреб співпраці в цьому періоді. У 1997 році, за рік до ратифікації Угоди про партнерство та

співробітництво (УПС), відбулося вдосконалення структури та функціонування комітету.

Це не лише свідчило про зростання економічної співпраці, актуальної на початку 1990-х років, але й відображало спрямованість зовнішньополітичного курсу України на європейську інтеграцію. Правову основу двостороннього співробітництва було визначено УПС, яка стала базовим документом співробітництва між Україною та ЄС. Угода про партнерство та співробітництво (УПС), підписана в 1994 році, була ратифікована Верховною Радою України того ж року, але набула чинності лише у 1998 році після завершення процесу ратифікації в парламентах усіх 15 держав-членів ЄС на той час. Основна увага в УПС приділялася розвитку торговельних відносин і політичного діалогу між Україною та ЄС. Однак угода не містила положень щодо перспективи членства України в Європейському Союзі.

Після ратифікації Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) інституційні механізми співробітництва України з ЄС, які діяли до 1998 року, втратили актуальність. Підготовка до створення нової структури двосторонньої співпраці розпочалася ще до офіційної ратифікації УПС. Згідно з Указом Президента України, була створена Українська частина Ради з питань співробітництва з ЄС, яку очолювали прем'єр-міністри України. Також була сформована Українська частина Комітету з питань співробітництва, яка виконувала допоміжну роль у забезпеченні діяльності Ради. Прийняття Конституції України у 1996 році закріпило за Президентом провідну роль у формуванні зовнішньополітичного курсу держави, що визначило новий інституційний механізм євроінтеграційної політики України, який, незважаючи на чисельні зміни та структурні зміни, залишається чинним.

Загалом, розвиток механізмів співпраці з ЄС до ратифікації УПС відбувався паралельно з еволюцією відносин між Україною та ЄС у 1990-х роках. Основним призначенням на цьому етапі було поглиблення партнерства та співробітництва між сторонами, а не безпосередня інтеграція до ЄС.

У 2014 році, з початком російсько-української війни на сході України, питання набуття членства України в НАТО знову набуло актуальності й стало

одним із ключових у порядку денному Верховної Ради. Посилення агресії з боку Росії привело до зміни переваг зовнішньої політики України, в результаті чого вступ до НАТО розглядався як важливий крок для забезпечення національної безпеки та стабільності в умовах зростання загрози.

З часом підписання «Хартії про особливе партнерство» між НАТО та Україною в 1997 році в Мадриді минуло 23 роки, проте амбітна мета України отримати чітку перспективу членства в НАТО залишається незмінною. З 2014 року, коли Російська Федерація розпочала «гібридну війну» проти України, питання вступу до НАТО стало одним із ключових пунктів на порядку денному. Саме в цей період уряд України посилив роботу над визначенням євроатлантичного курсу та реалізацією конкретних кроків для його досягнення.

Після початку російсько-української війни в 2014 році в Україні відбувся масштабний перегляд сектору безпеки та оборони на підтримку працівників НАТО. Цей процес призвів до ухвалення нової Стратегії національної безпеки у 2015 році, в якій було закріплено цілі щодо інтеграції України до Європейського Союзу та створення передумов для вступу в НАТО [7].

До 2020 року було прийнято ще декілька важливих для України документів, в яких зроблено поправки та зміни, а також вказано завдання у сфері євроатлантичної інтеграції: зміни до законів України «Про основи національної безпеки України», «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики»; прийняття Воєнної доктрини України; затвердження Річних національних програм під егідою Комісії Україна-НАТО.

У 2015 році п'ятий Президент України Петро Олексійович Порошенко оголосив про досягнення стратегічного наміру України членства в НАТО через адаптацію національної оборонної системи до стандартів Альянсу до 2020 року [3]. Основним завданням у цьому напрямку стала уніфікація Збройних Сил України відповідно до стандартів НАТО, що сприяє підвищенню ефективності національної оборони та підтверджує незмінний курс України на інтеграцію в Альянс. Слід зазначити, що хоча стандартизація збройних сил не забезпечує автоматичного членства в НАТО, перехід на стандарти Альянсу та забезпечення взаємосумісності з арміями країн-членів є ключовим.

Розвиток Збройних Сил України виконується відповідно до цілей та завдань, визначених Президентом у Стратегічному оборонному бюлетені, прийнятому у 2016 році, а також Державною програмою розвитку Збройних Сил на період до 2020 року. Результатом реалізації цих заходів стало впровадження 16% стандартів НАТО станом на весну 2019 року, що є позитивним досягненням серед країн-партнерів НАТО [1, 1]. Водночас країни значущість розбіжностей в оцінках цих показників через показ дієвих механізмів якісного моніторингу та оцінювання досягнень у стандартизації ЗСУ.

З-поміж досягнення України у впровадженні стандартів НАТО можна відзначити створення Глосарію аббревіатури НАТО, перехід Генерального штабу на J-структуру (що відповідає обов'язковій структурі штабів НАТО), а також організацію управління спільного цивільно-військового співробітництва. Водночас процес реалізації затверджених завдань проводиться певними перешкодами, зокрема: дефіцитом «предметників» (експертів з вузькопрофільною кваліфікацією), які досліджували та впроваджували стандарти; недостатнім рівнем володіння англійською мовою серед військовослужбовців, відповідальних за адаптацію стандартів; відсутність системного підходу до впровадження стандартів; а також браком механізмів для чіткого аналізу та оцінки процесу стандартизації за принципами НАТО [2].

Свідченням поглиблення співпраці України з НАТО є активне використання країною інструменту Річних національних програм (РНП) під егідою Комісії Україна-НАТО. У проекті РНП-2019 був сформований логічний ланцюжок, що включає стратегічну мету, цілі для її досягнення, пріоритетні завдання на поточний рік і заходи для їх реалізації. Ця структура дозволяє на етапі планування відсіяти невідповідні чи другорядні елементи реформи, забезпечуючи їх покращення.

У дипломатичних заявках Альянс відзначає значний прогрес у реалізації Цілей Партнерства Україною, хоча і зберігається невиконання окремих зобов'язань. Від початку дестабілізації ситуації на сході України, викликаній діями Російської Федерації, країни-члени НАТО однозначно підтримують

суверенітет і територіальну цілісність України в її міжнародно визнаних кордонах. «Всі союзники НАТО, як з Європи, так і з Північної Америки, засуджують дії Росії. Ми закликаємо Росію припинити підтримку бойовиків на Донбасі...». Отже, Україна здобула підтримку міжнародної спільноти та після НАТО [11].

Ця позиція країн-членів має намір про готовність до співпраці в рамках консультацій з питань оборони та військової політики, а також розвитку партнерських відносин на регіональному та стратегічному рівнях. Активно ведеться двосторонній військово-політичний діалог з оборонними відомствами США, Канади, Німеччини, а також деяких інших країн-партнерів і контактних країн.

Двостороння співпраця зі Сполученими Штатами Америки є інтенсивною на всіх рівнях, за участю керівництва Міністерства оборони, Збройних Сил України та Конгресу США. США також надають фінансову підтримку для реалізації проектів в Україні, спрямованих на посилення її оборони.

Канада залишається стратегічно важливим партнером з питань оборони та безпеки. Країна допомагає у фаховій підготовці українських військовослужбовців, зокрема за сприянням канадської військово-тренувальної місії України UNIFIER [4]. Двостороннє співробітництво з країнами-членами та країнами партнерами дає можливість Україні розвивати та модернізувати сектор безпеки та оборони країни відповідно до стандартів НАТО.

Наприклад, з 2018 року відбулася активізація співробітництва України з Федеративною Республікою Німеччина у сфері кібернетичної безпеки; Грузія бере участь у спільних навчаннях з Україною та організовує підготовку українських військовослужбовців на курсах гірської підготовки в Гірському навчально-тренувальному центрі збройних сил Грузії; позитивна динаміка зберігається й у співробітництві України з Румунією, а саме, проведення спільних військоморських навчань [2].

Україна також прагне приєднатися до Програми розширених можливостей (ПРМ), що є новим етапом співробітництва для держави, які, хоча

й не є членами НАТО, але активно взаємодіють з Альянсом і готові брати участь у спільних операціях.

Аналізуючи можливості варіантів розвитку співпраці з НАТО, для України окреслені два сценарії. Перший передбачає продовження реалізації реформ та адаптацію до стандартів НАТО, що, за умови позитивного рішення країн-членів Альянсу, може призвести до приєднання України до ПРМ. Подальші перетворення в секторі безпеки та оборони можуть відкрити шлях до створення Плану дій щодо членства (ПДЧ). Протести перехід на стандарти НАТО та досягнення високого рівня демократизації вимагають значних зусиль і часу.

Хоча на даний момент перспектива повноправного членства України в НАТО є віддаленою, це не обмежує можливості розвитку співробітництва на новому рівні. Практика інших країн світу, які після приблизно 10-15 років активних реформ досягли членства в Альянсі.[9]. Водночас на шляху до інтеграції з НАТО залишається низка невідкладних реформ, зокрема в безпековому секторі, таких як СБУ та правоохоронних органів.

Цей варіант розглядається більшою мірою експертів як пріоритетний, цей вступ до НАТО дає лише гарантії колективної безпеки, але й обов'язкову підтримку у випадку збройної агресії проти України. Крім того, членство в Альянсі відкриває можливості для отримання економічної допомоги від країн-членів. Як приклад, після вступу Польщі до НАТО обсяг інвестицій в її економіку зріс у 4 рази [5].

Така перспектива є привабливою для іноземних інвесторів, що спонукає їх уже зараз вкладати кошти в українську економіку. Альтернативний варіант інтеграції, відомий як «фінська модель», був запропонований в аналітичних записках «Україна-НАТО: діагностика партнерства» Інституту світової політики [8]. Суть цієї моделі відбувається в тому, щоб приєднатися до Європейського Союзу, проте не інтегруватися до НАТО повністю. Співпраця між Фінляндією та НАТО є унікальною, побудованою на глибокій довірі та високому рівні професіоналізму фінської армії, тому відтворити цей формат буде надзвичайно складно.

Для України цей варіант залишається досить можливим, однак реалізація такого підходу вимагає зміцнення оборонного сектору, стандартизації матеріально-технічного забезпечення армії та подолання корупції у військових структурах. Важливим аспектом у такому підході є прагматичне та практичне співробітництво, що підкріплює готовність України зробити вагомий внесок у колективну безпеку і водночас посилити боєздатність власних Збройних Сил. З огляду на досвід Фінляндії, яка активно залучає своїх військових і спеціалістів до операцій НАТО, демонструючи високий рівень підготовки, Україна орієнтується на відповідність військ

Важливим є також визначення оптимальної моделі Збройних Сил, яка б ефективно протидіяла гібридним загрозам, особливо з боку Російської Федерації. Хоч Україна досягла значних успіхів на цьому шляху, залишаються значні виклики, які вимагають підтримки

Співпраця України з НАТО має також важливе значення і для самого Альянсу: вступ України не тільки розширює зону демократії в Європі, а й підтримує її як важливий бар'єр перед загрозами з боку Російської Федерації, що розглядається як показовий виклик для країн-членів НАТО.

У 2020 році за рейтингом Global Firepower Україна займає 27 місце серед 138 країн світу, випереджаючи деякі країни-члени НАТО, такі як Греція (33 місце) та Албанія (115 місце) [10]. Цей показник свідчить про результат проведених реформ та реалізації стратегічних документів, спрямованих на розвиток оборонного та безпекового сектору України. Основним завданням залишається підтримка і подальше впровадження цих реформ, що є необхідними умовами для досягнення Плану дій членства (ПДЧ) в НАТО.

Щодо майбутніх досліджень, актуальним завданням є розробка рекомендацій для поглиблення співробітництва України з НАТО. Це сприятиме формуванню чіткої та стратегічно обґрунтованої моделі партнерства, що дозволяє ефективніше інтегруватися в структуру Альянсу.

Висновки до розділу

Поняття політичного співробітництва є ключовим у теорії міжнародних відносин, адже саме воно визначає характер і спрямованість взаємодії між державами. Незважаючи на відносно недавнє звернення вчених до цієї теми, було досягнуто суттєвих результатів. У ХХІ столітті політичне співробітництво продовжує активно розвиватися, проте його роль уже була визначальною у 1990-х роках ХХ століття.

Загалом, теоретична складова політичного співробітництва ґрунтується на наукових концепціях щодо значимості комунікації в політиці на усіх рівнях та доцільності її в різних проявах. В свою чергу практична складова здійснює аналіз та емпіричну перевірку цих гіпотез, що сприяє розробці практичних рекомендацій щодо реалізації політичної комунікації.

Політичне співробітництво є фундаментальним інструментом міжнародних відносин, що сприяє підтримці глобальної стабільності, безпеки і розвитку. Завдяки різним видам співпраці – від дипломатичних переговорів та військово-політичних альянсів до економічних і гуманітарних програм – країни мають можливість вирішувати складні транснаціональні виклики, такі як зміна клімату, забезпечення прав людини та підтримку колективної оборони. Це співробітництво не лише створює умови для ефективної взаємодії між державами та організаціями, але формує основу для мирового співробітництва, економічного зростання та інноваційного прогресу.

Узгоджені дії та спільні проекти в межах політичного співробітництва сприяють взаємодії на регіональному та глобальному рівнях, підвищують ефективність конфліктів і допомагають країнам адаптуватися до нових викликів сучасності. Таким чином, політичне співробітництво є не лише механізмом досягнення національних інтересів, а й потужним засобом забезпечення колективних благ і підтримки міжнародних відносин.

Україна свій шлях співпраці на міжнародному рівні формує з моменту становлення, як незалежна держава. Основні пріоритетні напрямки співпраці це безпека в країні та регіоні, обмін досвідом та розвиток України в напрямку отримання партнерства з провідними міжнародними організаціями. Велика

увага приділяється до співпраці з ЄС та НАТО, як пріоритетними напрямками для подальшого розвитку країни та суспільства.

Значний шлях пройдено, щодо формування нормативно-правової бази країни з відповідністю стандартам країн членів, проведено ряд реформ та продовжується боротьба з корупцією в органах державної влади. Підтвердженням змін є ратифікація нормативно-правових актів, які формують міжнародну нормативно-правову основу для цивілізованих, відкритих суспільств та держав. Загальні тенденції розвитку міжнародного співробітництва демонструють розширення комунікації України в геополітичному просторі.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

2.1. Сутнісна характеристика співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору

Відносини між Україною та НАТО визначаються Хартією про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, підписаною 9 липня 1997 року, та Декларацією, що доповнює Хартію, підписаною 21 серпня 2009 року. Проте, відносини Україна-НАТО почалися набагато раніше, у 1991 році, коли Україна після здобуття незалежності приєдналася до Ради північноатлантичного співробітництва (з 1997 року – Рада євроатлантичного партнерства). Україна першою з пострадянських держав приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради миру» (8 лютого 1994 р.)[39].

Звичайно, поглиблення інтеграції з НАТО та ЄС є пріоритетом державної політики, закріпленим Конституцією України. Проведення реформ, що є умовою отримання Україною Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ). Так, 12 червня 2020 року Україна отримала статус партнера розширених можливостей, а 18 березня 2021 року Україна приєдналася до Центру передового досвіду з енергетичної безпеки НАТО.

Стратегією національної безпеки України від 14 серпня 2020 року визначено, що з метою зміцнення особливого партнерства з НАТО та набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору Україна планує: якомога швидше досягти достатньої сумісності Збройних Сил України та інших складових сектору безпеки і оборони з відповідними структурами держав-учасниць Альянсу; суттєво активізувати реформи, які необхідно здійснити для відповідності критеріям членства в НАТО в рамках виконання Річних національних програм під егідою Комісії Україна-НАТО; отримати План дій щодо членства в НАТО. Одним із головних посилів підсумкового комюніке Саміту НАТО 2021 (14 червня 2021, Брюссель) є підтвердження

союзниками права нашої країни стати членом Альянсу з ПДЧ як невід'ємною частиною цього процесу[39].

Політичний діалог України з Альянсом забезпечується через двосторонні контакти на всіх рівнях, у тому числі у міжпарламентському вимірі. Провідну роль у поглибленні цього діалогу відіграє Комісія Україна-НАТО (КУН), створена у 1997 році відповідно до положень Хартії про особливе партнерство. Парламентський вимір співробітництва Україна – НАТО складається з трьох елементів – взаємодії Верховної Ради України та Парламентської Асамблеї (ПА) НАТО, законодавчого забезпечення відносин Україна – НАТО та парламентського контролю за виконанням законодавчих рішень щодо інтеграції України до НАТО. Євроатлантична сфера безпеки, досягнення критеріїв, необхідних для членства в НАТО [25, С.281].

Україну в Парламентській асамблеї НАТО представляє Постійна делегація Верховної Ради України, яка з травня 1992 року має статус асоційованого члена. Верховна Рада України здійснює парламентський контроль за реалізацією стратегії євроатлантичної інтеграції як самостійно, так і у співпраці з ПА НАТО. На двосторонньому рівні цей контроль спочатку забезпечувала Спільна моніторингова група Верховної Ради України та ПА НАТО, створена в листопаді 2000 року на основі положень Хартії про особливе партнерство між НАТО та Україною. У березні 2003 року ця група була реорганізована в Міжпарламентську раду Україна – НАТО, що посилює співпрацю та контроль у сфері євроатлантичної інтеграції [56].

У квітні 2021 року в ПА НАТО було створено Групу підтримки Кримської платформи. Весняна сесія ПА НАТО планується провести в Києві 27-30 травня 2022 року.

Важливим інструментом впровадження реформ в Україні є Річні національні програми під егідою Комісії Україна-НАТО (ANP), які реалізуються з 2009 року. РНП затверджує Президент України. 24 лютого 2021 року Президент України затвердив нове Положення про розробку Річних національних програм під егідою Комісії Україна-НАТО та оцінку їх виконання. Згідно з документом, кожен розділ РНП містить опис реформ у

відповідних сферах, визначає стратегічну мету реформ, цілі та пріоритети на рік. У додатках до РНП зазначено першочергові завдання, відповідальних за їх виконання, терміни виконання, а також показники виконання РНП [56].

Особлива увага в РНП приділяється відповідності критеріям членства в НАТО, просуванню сектору безпеки і оборони України до стандартів НАТО, посиленню демократичного цивільного контролю. Комісію з питань координації євроатлантичної інтеграції України (очолює Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України) було створено в липні 2016 року [36].

З метою розвитку практичного співробітництва під егідою Комісії було створено чотири спільні робочі групи Україна-НАТО: з військової реформи; з питань оборонно-технічного співробітництва; про співробітництво в галузі науки та екології; з питань цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій.

Тому, головною метою Спільної робочої групи Україна-НАТО з військової реформи є сприяння підтримці військово-політичного діалогу та залученню Альянсу до реформування сектору безпеки і оборони в Україні. Під егідою цієї Спільної робочої групи впроваджується низка проєктів, спрямованих на сприяння реформі безпеки та оборони: боротьба з корупцією (Ініціатива доброчесності та прозорості НАТО, зменшення корупційних ризиків в установах оборони та безпеки), навчання цивільної безпеки та особового складу оборони, реформувати військову освіту в Україні, перепідготовку та соціальний захист звільнених військовослужбовців [49].

Підписана у грудні 2015 року Дорожня карта Україна-НАТО щодо оборонно-технічного співробітництва визначає діяльність Спільної робочої групи Україна-НАТО з питань оборонно-технічного співробітництва. Документ було оновлено в грудні 2019 року в Брюсселі внаслідок перегляду результатів співпраці. Дорожня карта визначає основні напрямки співпраці в світлі розвитку можливостей України у сфері озброєння та військової техніки. Документ визначає рівень допомоги, що надається Україні для завершення

переходу на технічні стандарти Альянсу та участі України в багатонаціональних проектах у рамках Концепції розумної оборони НАТО [56].

За координацію співпраці між Україною та НАТО у сфері науки відповідає Спільна робоча група Україна-НАТО з питань співробітництва в галузі науки та довкілля, створена у 2000 році. Співробітництво України з НАТО в рамках Програми «Наука заради миру та безпеки» триває з 1991 року. Його визнали успішним проектом усі країни-члени НАТО, представники яких брали участь у проектах Програми. З 2014 року Україна займає перше місце серед інших партнерів за кількістю наукових проектів та обсягом їх фінансування в рамках Програми «Наука заради миру та безпеки» [56].

Співпраця з Альянсом у сфері цивільного захисту відбувається в рамках Спільної робочої групи Україна-НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру. В НАТО головну роль у цій діяльності відіграє Вищий комітет НАТО з цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій, до складу якого з 1998 року входить Євроатлантичний координаційний центр реагування на катастрофи. Його основні завдання включають обмін інформацією та координацію співпраці у ліквідації наслідків катастроф [50].

Основними завданнями Спільної робочої групи є планування та координація спільної діяльності у сферах взаємного інтересу. Діяльність групи вважається невід'ємною частиною роботи Комітету планування на випадок надзвичайних ситуацій та підпорядкованих йому підрозділів. Україна бере активну участь у міжнародних навчаннях НАТО з реагування на катастрофи. Наразі співпраця спрямована на створення національної системи стійкості до викликів і загроз безпеці в Україні.

Україна є країною-партнером НАТО, підрозділи якої беруть участь у численних операціях і місіях Альянсу, Силах реагування НАТО, включаючи Сили під керівництвом НАТО в Косово та Місії НАТО в Афганістані [49].

22 липня 2020 року Північноатлантична рада схвалила рішення про приєднання України до операції НАТО Sea Guardian як потенційного оперативного партнера. ЗСУ планують до 2023 року залучити до операції два

патрульні катери «Айленд», а в перспективі – фрегат «Гетьман Сагайдачний» з гелікоптером Ка-27 і групою догляду. Україна бере участь у навчальній місії НАТО в Іраку з 2006 року. Українські офіцери служили військовими радниками в Національному оперативному центрі Офісу Прем'єр-міністра Іраку та Об'єднаному оперативному центрі МВС Іраку, а також були військовими радниками. активно бере участь у розробці оперативних процедур як на тактичному, так і на стратегічному рівнях [34].

У 2019 році Альянс запросив Україну до продовження співпраці: Україна отримала статус потенційного оперативного партнера місії НАТО в Іраку. Для врегулювання направлення українського національного персоналу на посади в цій місії тривають відповідні правові процедури.

Співпраця України з НАТО є ключовою складовою наддержавного співробітництва у сфері безпеки, маючи значне геополітичне значення для основних гравців світового впливу. Питання вступу України до НАТО набуває особливої актуальності в контексті російсько-української війни, де розглядаються різні сценарії, включаючи можливість позаблокового статусу України з безпековим спрямуванням. Водночас гарантії безпеки, надані Україні в рамках Будапештського меморандуму, були порушені країнами-підписантами, що підкреслює необхідність пошуку нових механізмів забезпечення безпеки. Попри стратегічну важливість співпраці України з НАТО, відсутність статусу члена альянсу створює низку обмежень для нашої держави, зокрема щодо гарантій колективної безпеки. Однак у нинішніх умовах така співпраця є критично важливою, забезпечуючи підтримку України у протистоянні агресії.

2.2. Політичні аспекти взаємодії української держави з НАТО

Організація Північноатлантичного договору (НАТО) рішуче засуджує агресію Росії проти України, вважаючи її серйозною загрозою для євроатлантичної та глобальної безпеки, а також грубим порушенням норм міжнародного права. Країни-члени Альянсу, спираючись на резолюції Генеральної Асамблеї ООН, вимагають негайного припинення військових дій з

боку Росії, відмови від застосування сили проти України та повного виведення російських військ із її території. НАТО однозначно не визнає і не визнаватиме незаконної анексії українських територій. Організація також наголошує на необхідності притягнення до відповідальності осіб, причетних до воєнних злочинів та порушень прав людини, включаючи атаки на цивільне населення, депортацію дітей та акти сексуального насильства. Альянс підкреслює важливість дотримання міжнародного правопорядку та забезпечення справедливості для постраждалих. [22].

Російська агресія негативно позначилася на глобальній безпеці, довголі та економіці. НАТО та його союзники, зокрема ЄС та ООН, прагнуть відновити Чорноморський зерновий угоду, щоб забезпечити стабільне постачання української сільськогосподарської продукції. З 2014 року Альянс надає посилену підтримку суверенітету та територіальної цілісності України в її міжнародно визнаних кордонах, рішуче засуджуючи анексію Криму та інші дестабілізаційні дії Росії в регіоні.

НАТО не визнає і не визнавати спробу Росії анексувати українські території, зокрема Донбас, Херсонщину та Запоріжжя, називаючи ці псевдореферендуми незаконними. Альянс наголошує, що ці землі назавжди залишаються частиною України. У відповідь на агресію Росії держави НАТО ввели серйозні санкції, які значно ускладнюють фінансування російської військової машини, а також сприяють обмеженню виробництва [22].

З часом анексії Криму у 2014 році підтримка України з боку НАТО була суттєво посилена. На Варшавській саміті НАТО 2016 року цю підтримку формалізували через Комплексний пакет допомоги (КПД), який було розширено на Мадридській саміті 2022 року. У 2023 році під час саміту у Вільнюсі було вирішено трансформувати КПД у багаторічну програму сприяння відбудові українських оборонних структур та забезпечення їх сумісності з НАТО. У Вашингтоні саміті 2024 року була започаткована Ініціатива НАТО з безпекової допомоги та навчання для України (NSATU) для координації постачання військового обладнання, а також встановлено

зобов'язання з довгострокової безпекової підтримки України з бюджетом, що становить менше 40 мільярдів євро[25].

Стратегічне партнерство між Україною та НАТО було закладено ще на початку 90-х років, а на самому Бухаресті 2008 року було підтверджено перспективу членства України в Альянсі. Зважаючи на російську агресію, у 2017 році Україна знову оголосила про членство в стратегічному плані НАТО, закріпивши це у своїй Конституції у 2019 році. На Вільнюській саміті 2023 року держави-члени НАТО підтвердили підтримку вступу України до Альянсу та досягнення нею високого рівня сумісності, що дозволило відмовитися від Плану дій.

Загальновідомо, що історія завжди показувала, що світ завжди проходив шлях формування малих і великих інтеграційних об'єднань. Варто зазначити, що раніше це були переважно силові інтеграційні утворення з метою воєн, які об'єднували різномірні народи під єдиним політичним, економічним, цивілізаційним та релігійним приводом. Сучасна глобалізаційна філософія сучасного світу показує, що головною рушійною силою євроатлантичної інтеграції є забезпечення миру, стабільності та національної безпеки, захист суверенітету незалежних держав і підвищення добробуту. Саме цим, на думку авторів, керуються учасники та організації міжнародних інтеграційних об'єднань[25].

Не є винятком у цьому процесі й те, що Україна з перших років незалежності проголосила євроатлантичні прагнення до інтеграції у світові системні структури для захисту національних інтересів, безпеки та територіальної цілісності. Сьогодні, в умовах відсутності матеріально-економічного благополуччя та невизначеності внутрішньої та зовнішньої політики, формування іміджу стабільної, демократичної України, пошук можливих союзників, співпраця з європейсько-економічними об'єднаннями є надзвичайно важливими для її національної безпеки, є пріоритетним і досить актуальним. Слід зазначити, що Україна розглядає власну безпеку як невід'ємну частину цілісної стратегії євроатлантичної безпеки, прагнучи

будувати зовнішньополітичну діяльність з урахуванням інтересів іноземних держав та недоторканності їх кордонів[25].

Зважаючи на методологічний підхід, стає зрозумілим, що існує нагальна потреба приєднання України до системи колективної безпеки. На думку авторів, Українська держава повинна стати членом міжнародних організацій, що гарантують колективну безпеку, оскільки самотужки вирішити це питання в нинішніх умовах важко. Таким євроатлантичним альянсом міг би стати Організація Північноатлантичного договору, як одна з визначальних складових міжнародних відносин, структура, навколо якої формується нова конфігурація системи євроатлантичної безпеки, що містить не лише військову, політичний, але також соціально-економічний та науково-екологічний вимір[25].

Тому поглиблена співпраця, поступова євроатлантична інтеграція та вступ до НАТО відповідають національним потребам та інтересам України. Ідея євроатлантичної інтеграції України має глибоке історичне коріння. В Україні як європейській державі переважає євроатлантична складова. Протягом історії Україна прагнула запровадження суспільства євроатлантичного формату, щоб довести ефективність, яку впевнено демонструють країни-члени НАТО.

Слід зазначити, що Україна має довгу історію відносин з Організацією Північноатлантичного договору. Після здобуття Україною незалежності відносини з НАТО почалися відразу, і не втрачають своєї актуальності майже тридцять років. Важливість відносин не тільки зростає, але й не зменшується з часом. Подальший процес є закономірним, адже співпраця з НАТО сприятиме розвитку демократичного суспільства, прав і свобод людини, забезпеченню національної безпеки та територіальної цілісності країни. Незважаючи на неоднозначність громадської думки щодо вступу України до НАТО, вона тісно співпрацює з нею на двосторонній та багатосторонній основі та розвинула значний різнобічний потенціал для подальшого євроатлантичного вибору[25].

Відносини Україна-НАТО увібрали в себе певні здобутки залученості та суперечливі аспекти, гострі дискусії, які особливо актуальні в українському суспільстві, але їх можна охарактеризувати як динамічні, що розвиваються від

багатовекторності та позаблоковості до прискорення євроатлантичного розвитку, інтеграції та найширшого законодавства. Вищезазначена інформація потребує глибокого розуміння відносин Україна-НАТО, аналізу їх специфіки, виявлення проблемних аспектів і досвіду партнерства, пріоритетів повної реалізації та переформатування моделі відносин відповідно до нових геополітичних вимог і викликів, які необхідно прийняти. врахувати можливості активізації співробітництва на шляху вступу України до Північноатлантичного альянсу[25].

Як зазначалося вище, для глибшого розуміння всіх різноманітних аспектів відносин Україна-НАТО, на думку авторів, необхідно визначити віхи та основні етапи сучасних відносин між ними та їх інституціоналізації. Таким чином, можна простежити зародження та історію розвитку відносин Україна-НАТО, продемонструвати системне бачення переваг та взаємовигідного співробітництва України та НАТО в політичному, військовому, економічному, геополітичному аспектах відповідно до національних інтересів та ґрунтовніше відповідати вимогам сучасної світової системи трансформації та модернізації цивілізації.

Визначаючи основні віхи відносин України з НАТО, слід зазначити, що вони набули формату стратегічного партнерства, відіграють важливу роль у зміцненні миру та безпеки в євроатлантичному регіоні та характеризуються різною напруженістю. і динамічністю. Безумовно, відносини України з НАТО пройшли довгий шлях від найпростіших форм співробітництва до поглиблення євроатлантичної інтеграції, регулюючи її низкою договорів і угод, ухвалених за роки співпраці. Нині, в умовах російської агресії, зростає як політична воля українського керівництва, так і рівень громадянської підтримки реалізації законодавчого курсу України на вступ до НАТО[26].

Слідуючи поширеному в українській історіографії підходу, започаткованому численними дослідженнями (С. Відяньський, А. Мартинов, Ю. Макар, І. Тодоров, М. Алексієвець, Ю. Секо, С. Прийдун та ін.), критерії визначення основних етапів налагодження та реалізації співпраці з Альянсом динаміка подій, ускладнення форм співпраці до вимог часу, кількісні та якісні

зміни в ході взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників, конкретні обставини, створення інституційних та правове забезпечення реалізації європейсько-атлантичного вибору України в умовах посилення міжнародної напруги та взаємного пошуку шляхів модернізації в національних інтересах та зміцнення миру та стабільності на континенті[22].

Слід зазначити, що за останні роки процес євроатлантичної інтеграції України набув динамічного характеру та зазнав суттєвої трансформації. Тому повноцінному вступу України до НАТО має передувати його системне вивчення та аналіз у рамках основних віх становлення та розвитку відносин Україна-НАТО, належне науково-інформаційне забезпечення цього процесу. Україна – НАТО: основні етапи взаємовідносин і партнерства.

З огляду на характер геополітичних трансформацій євроатлантичного простору, зміни, спричинені новою системою міжнародних відносин, та зазначені вище критерії розвитку євроатлантичної інтеграції України, на думку авторів, можливим є виділити такі етапи: перший етап: 1991 – 1997 рр.; другий етап: 1998 – 2000 рр.; третій етап: 2001 – 2004 рр.; четвертий етап: 2004 – 2009 рр.; і, нарешті, п'ятий етап охоплює наступні 2010 – 2019 роки. Хронологічно ці періоди окреслені схематично, оскільки історичні та політичні події відносин Україна-НАТО виникають дещо пізніше або на кілька років раніше. По суті, перебіг внутрішньо- та зовнішньополітичних процесів у 1991 – 2019 роках визначив основні принципи створення авторської концепції періодизації відносин України та Організації Північноатлантичного договору[25].

З метою вдосконалення наявної інформаційної бази та координації партнерських зусиль Верховна Рада України ратифікувала «Угоду між державами-учасниками Північноатлантичного договору та іншими державами-учасниками Програми ПЗМ про статус їхніх збройних сил та Додаткові протоколи до неї»[26]. та Додатковими протоколами було прийнято «Договір про відкрите небо», який зробив важливий внесок у прозорість питань контролю над озброєннями та покращення раннього виявлення та відповідного управління кризою. У січні 2001 р. Президент України Л. Кучма затвердив Державну програму співробітництва України з НАТО на 2001 – 2004 рр. Такі

програми співробітництва з Альянсом були доступні лише для держав, безпосередньо запрошених до членства в НАТО, що свідчило про особливий характер відносин між Україною та Північноатлантичним договором. Для сприяння реалізації визначених Програмою завдань створено Інститут національних координаторів співробітництва Україна-НАТО. Координатори співпрацювали з Альянсом у відповідних галузях. Наступного року було створено Державну раду з питань європейської та євроатлантичної інтеграції нашої держави та реалізації стратегічних завдань державної політики щодо входження до євроатлантичного простору [22].

На думку авторів, на наступному, четвертому етапі відносин Україна-НАТО українсько-натовська співпраця після «помаранчевої революції» та за Президента Віктора Ющенка набула нового формату. Цей період характеризується значною активізацією, активізацією та прискоренням інтеграції України до Альянсу, особливо в рамках Індивідуальної програми ПЗМ та Інтенсифікованого політичного діалогу щодо членства України в НАТО, розпочатого на засіданні КУН у Вільнюсі 21 квітня 2005 р. , який виявив бажання приєднатися до НАТО та здійснив відповідні реформи. Практичні дискусії щодо підходів до вступу до НАТО в контексті діалогу відбулися під час візиту в Україну делегації НАТО на чолі з Генеральним секретарем НАТО Дж. Схеффером 18-20 жовтня 2005 р [34].

У межах цього заходу Міністерство закордонних справ України організувало засідання Комісії Україна–НАТО (КУН) на рівні послів за участю міністрів закордонних справ і оборони України. Вперше в історії відносин Україна–НАТО було проведено спільне засідання Північноатлантичної ради (ПАР) та Ради національної безпеки і оборони України (РНБОУ) під головуванням Президента України. На засіданні узгоджено програму посилення євроатлантичної інтеграції України, акцентуючи на підтримці пріоритетних реформ, спрямованих на подальше приєднання до НАТО, що підкреслює незмінність євроатлантичного курсу країни. Для досягнення цих цілей було прийнято Указ Президента України від 27 грудня 2005 р., яким набрало чинності рішення РНБО від 25 листопада 2005 р. «Про невідкладні

заходи щодо подальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО)» [34].

Водночас розвиток стратегічного партнерства України з Альянсом, відповідно до принципів, викладених у Хартії про особливе партнерство між Альянсом та Україною, Декларації про її доповнення та практичну діяльність Комісії, дедалі більше стає пріоритетним національним інтересом України у сфері міжнародної діяльності. НАТО на рівні голови держави та урядів сприяє сприянню співпраці у сфері безпеки та оборони відповідно до стандартів НАТО, діючи заходи щодо підтримки країни перед обличчям безпрецедентної агресії та гібриду.

У контексті відносин України з НАТО на найвищому рівні були вжиті такі заходи: ухвалено рішення про створення нової Стратегії національної безпеки України; затверджено системний контроль за сектором безпеки та оборони України; схвалено модернізацію системи координації співпраці між Україною та НАТО; узгоджено підвищення ефективності підготовки та реалізації щорічних національних програм; затверджено створення умов для взаємосумісності та спільних можливостей з НАТО, а також використання стандартів НАТО[34].

Такий системний підхід у відносинах України з Альянсом зробив процес вступу України до євроатлантичної спільноти ефективним та практичним. У червні 2017 року Верховна Рада України ухвалила закон, який відновив один із основних принципів зовнішньої національної та безпекової політики, що визначив стратегічний пріоритет НАТО у зовнішній політиці нашої країни. 7 лютого 2019 року членство в НАТО було закріплено в Конституції України, що надало цьому рішенням легітимний характер. Агресія Росії проти України фактично усунула аргументи прихильників багатовекторності, рівновіддаленості та нейтралітету. Однозначне визнання майбутнього членства України в організації стало беззаперечним імперативним часом[34].

Відносини між НАТО та Україною пройшли довгий шлях від Спеціальної Хартії партнерства, Плану дій, Інтенсифікованого діалогу щодо членства та інших. документи, які створили значний різнобічний потенціал для

євроатлантичного вибору. НАТО та Україна мають довгу історію взаємовідносин, від багатовекторності та нейтралітету до прискореної інтеграції та конституційного закріплення вступу України до Організації Північноатлантичного договору[22].

На саміті НАТО у Вільнюсі в червні 2023 року статус співпраці було посилено, замінивши Комісію Україна – НАТО Радою Україна – НАТО. Це засвідчило поглиблення політичних і військових зв'язків, а також підтвердило поступ України в досягненні оперативної сумісності з Альянсом та впровадження важливих реформ. На саміті також вирішено скасувати План дій щодо членства для України, скоротивши шлях до вступу.

НАТО твердо підтримує право України на самооборону, як створено в Статуті 51 Статуту ООН, і демонструє непохитну солідарність з українським народом, яка відстоює його державність і спільні цінності. Держави-члени Альянсу продовжують збільшувати політичну та практичну підтримку України, допомагаючи захистити її незалежність, суверенітет і територіальну цілісність у міжнародно визнаних судах [6].

Ця комплексна підтримка НАТО є фактором розбудови оборонного потенціалу України та поступовою її інтеграції в євроатлантичний простір. НАТО завершило низку проектів допомоги Україні у сфері безпеки та оборони, охопивши такі ключові галузі, як утилізація вибухонебезпечних боєприпасів, боротьба із саморобними вибуховими пристроями, утилізація зброї та боєприпасів, безпечне зберігання військового обладнання, утилізація радіоактивних відходів, кіберзахист, а також стандартизація та логістика. Ці проекти сприяли посиленню внутрішньої безпеки та захисту від можливих з

На Мадридському саміті у 2022 році було ухвалено рішення про розширення Комплексної програми допомоги (КПД) для України. Країни-члени НАТО зобов'язалися надавати як термінову короткострокову допомогу, так і довгострокову підтримку, спрямовану на зміцнення обороноздатності України та забезпечення її стійкості перед викликами. Для повторної допомоги, у рамках КПД, НАТО передало Україні бойові пайки, пальне та техніка для його транспортування, зимове обладнання і спорядження, медичні засоби — аптеки,

укриття і генератори, засоби захисту від хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних загроз, обладнання для розмінування, засоби протидії БПЛА, системи зв'язку [25].

Ця допомога не тільки забезпечує поточні потреби України у війні, але й сприяє створенню основи тривалої підтримки, що сприятиме посиленню обороноздатності країни.

Характерним для співпраці Україна-НАТО є процес її структурної модернізації та активізації політичного діалогу в політичній та військовій сферах. У нинішніх умовах відносини Україна – НАТО відіграють важливу роль у зміцненні обороноздатності України протистояти російській агресії, сприятимуть зміцненню національної безпеки, реформуванню збройних сил за стандартами НАТО, створенню підвалин для демократичного розвитку України. Подальший рух України до НАТО виглядає альтернативою в сучасному міжнародному та регіональному безпековому середовищі. Від політичної волі нової політичної генерації та українського суспільства залежить прискорення становлення України як повноцінної складової євроатлантичної цивілізації та її просування до членства в НАТО.

2.3. Обмін досвідом та навчання при співробітництві України з НАТО

Обмін досвідом між Україною та НАТО набув особливої важливості в умовах повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року. Від початку цієї агресії Альянс та держави-члени надають Україні безпрецедентний рівень підтримки, спрямованої на короткострокові, середньострокові та довгострокові потреби. Одним із ключових напрямів допомоги є поступовий перехід України від радянських зразків озброєння до сучасних стандартів, що сприяє підвищенню рівня взаємосумісності з НАТО. У рамках цієї підтримки союзники погодили надання Україні оборонної (нелетальної) і гуманітарної допомоги відповідно до запитів української сторони. Це здійснюється через Трасовий фонд НАТО та Євроатлантичний координаційний центр реагування на кризи. Такі кроки не лише зміцнюють обороноздатність України, але й сприяють її інтеграції до євроатлантичного безпекового простору. [54].

Інформування громадськості про співпрацю України з НАТО здійснюється відповідно до затвердженої Концепції та щорічних планів заходів. У серпні 2021 року Указом Президента України було введено в дію Стратегію комунікації державної політики євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року, яка визначає основні напрями поширення інформації щодо інтеграційних процесів. З початком повномасштабної агресії Росії проти України НАТО стало ключовою платформою для обговорення та організації оборонної підтримки. У цьому контексті було створено Контактну групу під керівництвом США, відому як формат «Рамштайн». Перше засідання групи відбулося 27 квітня 2022 року на базі ВПС США «Рамштайн» у Європі. На сьогодні Контактна група об'єднує близько 50 країн, які координують свої зусилля для надання військової, оборонної та іншої допомоги Україні, що є важливим кроком у забезпеченні її обороноздатності та підтримки євроатлантичного курсу [56].

Держави-члени НАТО значно посилили підтримку України, надаючи озброєння та техніку, щоб забезпечити її здатність реалізувати право на самооборону, гарантоване Статутом ООН. Окрім військової допомоги, країни Альянсу виділяють значні фінансові ресурси й надають гуманітарну підтримку. Це включає прийом українських біженців, яким надається притулок і необхідна допомога в усіх державах НАТО. Члени Альянсу ухвалили рішення не лише продовжувати, а й активізувати підтримку України, зобов'язавшись надавати допомогу стільки, скільки буде потрібно для забезпечення її безпеки та стійкості перед агресією. [64].

Варто зазначити, що держави-члени НАТО вже надали Україні зброї на суму 40 мільярдів доларів, і очікується подальше збільшення цієї допомоги останніх років десятки іноземних працівників та інструкторів передають Збройним Силам України цінний міжнародний досвід, що дозволяє уникнути можливих помилок на шляху реформ. Завдяки їхній підтримці українська армія суттєво просунулася у завданні трансформації системи об'єднаного керівництва силами оборони та управління.

Згідно із затвердженими планами короткострокового та поточного планування, терміни діяльності іноземних поточних місій США, Литви, Канади, Великої Британії та інших країн-партнерів продовжені. В умовах військового стану особливості співпраці України з Євроатлантичним альянсом є обов'язковим проведення навчання за межами України. На сьогодні військові підрозділи та спеціалісти проходять підготовку у відповідних навчально-тренувальних центрах і закладах військової освіти, виконуючи також бойові завдання під керівництвом іноземних держав [54].

Пріоритетним завданням у співпраці з НАТО є практична підготовка до використання сучасного озброєння та військової техніки, яка надається країнами Альянсу, зокрема в межах програми ленд-лізу, що передбачає постачання США зброї, боєприпасів та інших матеріальних ресурсів. Навчання військових фахівців, які здобувають цінний досвід у країнах НАТО, має вирішальне значення. Повернувшись до України, вони передають отримані знання й навички іншим військовослужбовцям та підрозділам Збройних Сил. Ця система передачі бойового досвіду демонструє високу ефективність. Вона сприяє підвищенню бойової активності, посиленню спеціальних спроможностей військ та здатності виконувати завдання в умовах реальних бойових дій, що є критично важливим у нинішніх умовах [54].

Важливим кроком на шляху до інтеграції України в НАТО стало підписання 30 вересня 2022 року заявки про вступ до Альянсу у виданому порядку. Верховна Рада України на своїй заяві ухвалила закон про ратифікацію Меморандуму про домовленість між Урядом України та НАТО щодо співпраці у сферах консультацій, управління, зв'язку, розвідки, спостереження та визнання в рамках програми НАТО «Партнерство заради світу» (ПЗМ), від 16 листопада 2022 року № 2741-ІХ. Цим законом було ратифіковано зазначений Меморандум, підписаний 17 січня 2022 року в Брюсселі.

Сторони визначили такі напрями співробітництва у короткостроковій перспективі:

«підтримка впровадження сучасних інформаційних технологій і комунікаційних сервісів, таких як електронна передача повідомлень,

відеоконференцій, IP-телефонії, веб-сервісів, а також послуг зберігання та спільного доступу до інформації, протоколів і обробки даних у системах управління військами Збройних Сил України;

сприяння оцінці та запровадженню базових і функціональних служб, інформаційних технологій для обробки даних та їх візуалізації в системі управління військ;

підтримка надання комунікаційних та інформаційних сервісів відповідно до напрямів співпраці, зазначених у Меморандумах, керуючись принципами та стандартами»[16].

У середньостроковій перспективі співпраця направлена:

«допомога у визначенні потреб України для підвищення її оборонних, оперативних та логістичних питань;

визначення та підтримка потреб України у підготовці, щодо особливо комплексних завдань модернізації та досягнення взаємосумісності системи зв'язку;

З огляду на сучасні виклики, одним із результатів завдань державного будівництва України є формування потужного оборонного потенціалу та створення ефективного сектору безпеки й оборони держави. Посилення практичної взаємодії з Альянсом створює об'єктивні передумови для успішного протистояння агресії з боку Російської Федерації, знижуючи ефективність її дій, спрямованих на недопущення вступу України до НАТО. Аналіз форматів взаємодії НАТО та України дозволяє розробити практичні рекомендації для співпраці» [16].

Пріоритетними напрямками співробітництва України та НАТО в сучасних військово-політичних умовах можна застосувати таку:

«Подальше наповнення практичним змістом статусу України як члена Програми розширеного партнерства. Спрямування всіх наявних розвідувальних та контррозвідувальних спроможностей Альянсу на підтримку України. Зазначене передбачає як питання безпосередньої військової сфери, так і питання більш широкого військово-політичного призначення, пов'язаних з протидією країні-агресору.

Створення спільних цільових робочих груп в рамках НАТО з протидії РФ, зокрема за кордоном на основі апаратів військових аташе. Подібними цільовими робочими групами могли б стати об'єднання зусиль України, Польщі, Великої Британії, США з ідентифікації та боротьби з російськими активними заходами, спрямованими на поширення впливу РФ як у Європі, так і в інших регіонах, зокрема Близького Сходу, Азійсько-Тихоокеанському регіону, Африці.

Реформа та перезавантаження оборонно-промислового комплексу України з його приведенням до виробництва сучасного озброєння та військової техніки за західними стандартами.

Продовження реформування всього комплексу сектору безпеки і оборони України.

Активізація програм підготовки особового складу Збройних Сил та інших органів сектору безпеки і оборони у відповідних закладах країн Альянсу. Реалізація зазначених складових сприятиме наближенню до НАТО та навченості персоналу сил оборони України, а також може поступово зняти питання стосовно ненадання Україні окремих зразків озброєння та військової техніки, посиляючись на невміння особового складу ним керувати та обслуговувати» [19].

Опрацювання можливих шляхів залучення України до новоствореного «трансатлантичного технологічного акселератора», у тому числі як перспективного напрямку нарощування власного потенціалу військових аспектів застосування технологій штучного інтелекту.

Продовження поглибленої співпраці з НАТО щодо проведення спільних військових навчань, особливо в контексті набутого бойового досвіду Збройних Сил України [36].

Відносини України з НАТО були започатковані одразу після здобуття незалежності у 1991 році шляхом приєднання до Ради північноатлантичного співробітництва. Співпраця з Альянсом має міцне правове підґрунтя, що сприяє розвитку партнерства в різних сферах. З 2014 року, в умовах російсько-української війни, Україна реалізувала низку практичних заходів у військово-

політичній сфері, спрямованих на посилення обороноздатності та протидію російській агресії. З початком повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022 року Україна змогла значно розширити міжнародне співробітництво в оборонній сфері, отримуючи підтримку від НАТО та інших міжнародних партнерів, що відіграє вирішальну роль у зміцненні її оборонного потенціалу.

На сучасному етапі взаємини між Україною та НАТО зосереджуються на підтримці всеосяжних реформ у сфері безпеки та оборони, які мають ключове значення для розвитку України. Ці трансформації спрямовані на підвищення обороноздатності країни та приведення її безпекового сектору у відповідність до стандартів НАТО. Російська агресія суттєво змінила існуючу архітектуру безпеки, змусивши переглянути оборонні стратегії та плани в Європі, а також підхід до формування майбутнього безпекового порядку. У такому контексті подальший розвиток співпраці між Україною та НАТО може стати одним із визначальних факторів для забезпечення стабільності в трансатлантичному регіоні.

Висновки до розділу

Безпека України має ключове значення для НАТО та всіх держав-членів Альянсу. НАТО повністю підтримує невід'ємне право України на самооборону, а також її право вибирати власні механізми забезпечення безпеки. Майбутнє України визначене в контексті її інтеграції в НАТО. Відносини між Україною та НАТО почали розвиватися ще на початку 1990-х років і відтоді стали одними із встановлених партнерських відносин для Альянсу. З 2014 року, після незаконної анексії Криму Росією, співпраця між Україною та в ключових сферах була посилена. З 2022 році НАТО, так і держави-члени Альянсу надають Україні безпрецедентну підтримку, щодо питань повномасштабного вторгнення.

Співробітництво України з Організацією північноатлантичного договору є важливою складовою наддержавного співробітництва в безпековій сфері, що має геополітичне значення для гегемонів глобального впливу. Окрім того, питання щодо вступу в НАТО України стає одним з пунктів переговорного

процесу в період російсько-української війни, де обговорюється можливість створення позаблокового статусу України безпекового спрямування, проте гарантії безпеки надані Україні в період становлення незалежності порушуються країнами, які підписали Будапештський меморандум. Тому, співпраця України з Організацією північноатлантичного договору є важливою та відчутною в період війни, однак в силу відсутності статусу члена, існує ряд обмежень для України.

У Вашингтоні саміті 2024 року держави-члени НАТО запровадили Ініціативу НАТО з безпекової допомоги та навчання для України (NSATU) для координації постачання військової техніки, обладнання та організації підготовки українських військових. Головною метою цієї ініціативи є довгострокова підтримка України, забезпечення стабільної та скоординованої безпекової допомоги, яка зміцнює обороноздатність України. НДАТУ сприятиме реалізації прав України на самооборону відповідно до Статуту ООН, забезпечуючи також логістичну підтримку. Важливо, що НАТО залишатиметься юридично нейтральним у конфлікті, виконуючи фу

Штаб-квартира НДАТУ буде розташована у Вісбадені, Німеччина, а додаткові логістичні центри розмістяться у східних державах-членах НАТО. Ініціативу очолюватиме генерал-лейтенант, який підпорядковуватиметься Верховному головнокомандувачу ОЗС НАТО в Європі, а її штат буде укомплектований 700 військовослужбовцями з країн-членів.

Характерним для співпраці Україна-НАТО є процес її структурної модернізації та активізації політичного діалогу в політичній та військовій сферах. У нинішніх умовах відносини Україна – НАТО відіграють важливу роль у зміцненні обороноздатності України протистояти російській агресії, сприятимуть зміцненню національної безпеки, реформуванню збройних сил за стандартами НАТО, створенню підвалин для демократичного розвитку України. Подальший рух України до НАТО виглядає альтернативою в сучасному міжнародному та регіональному безпековому середовищі. Від політичної волі нової політичної генерації та українського суспільства залежить

прискорення становлення України як повноцінної складової євроатлантичної цивілізації та її просування до членства в НАТО.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНА ТА ТЕХНІЧНА ПІДТРИМКА НАТО ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1 Перспективи розвитку співробітництва України з НАТО

Співпраця України з НАТО набула вагомого значення через призму подій що стосуються національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності міжнародно визнаної країни. Українські науковці оцінювали перспективи щодо розвитку співробітництва з НАТО починаючи 2000 років, коли власне відбувається становлення державності та вибір вектору розвитку Україною.

Так, у 2008 році авторами В. Бурдяк та І. Мороз аналізуючи перспективи співпраці України з НАТО відзначали, що співробітництво «Україна – НАТО» має більше позитивних аспектів, ніж негативних. Україна не вступила до НАТО внаслідок вагомих причин, проте впродовж тривалого часу продовжує взаємодіяти на вже сформованих базових позиціях. На сучасному етапі Україна ще не готова вступити до НАТО, а Альянс не готовий її прийняти. Групу причин «специфічних» обставини можна вважати основною при аргументації неспроможності (на даний час) вступу України до Альянсу. До них відносимо, таке: неврегульовані питання морського та сухопутного кордону між РФ та Україною; наявність на території нашої держави двох російських радіолокаційних станцій; патрулювання повітряного простору України літаками країни агресора; Ст. 17 розділу XV Конституції України, яка виключає можливість розміщення на території України військових баз; велика кількість російських співробітників (йдеться про належність до агентури) серед українських спеціальних служб тощо»[59].

Тому, українська держава в силу затягування ряду політичних рішень довгий період часу не могла стати активним членом НАТО, адже відбувалось певне балансування між співпрацею з Росією та співпрацею з Європою, що суттєво пливало на внутрішньополітичні рішення, їх процедурність, конфліктність та різновекторність суспільної думки.

Питання щодо інтеграції України в НАТО актуалізувались критично в момент повномасштабного вторгнення, а тому отримуючи підтримку від Альянсу та окремо від країн Альянсу Україна здійснює глибинний аналіз проблем та перспектив для комунікації, оскільки балансування уже не потрібне, не актуальне, а кровопролитна війна чітко визначила орієнтир співпраці для українського суспільства на довгі роки.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, яке розпочалося 22 лютого 2022 року, ще більше висвітлює недоліки глобальної та регіональної систем безпеки. Ескалація конфлікту, що триває з 2014 року, спонукала до зміни підходів до питань глобальної безпеки і поставила під сумнів світовий порядок, який сформувався після холодної війни. Дії Росії змусили країни та міжнародні організації переглянути й адаптувати свої стратегії національної безпеки. Членство в НАТО стало пріоритетним рішенням для Фінляндії та Швеції, які обрали цей шлях для забезпечення своєї безпеки в умовах російсько-української війни та глобальних загроз. 29 червня 2022 року на саміті НАТО Швеція та Фінляндія отримали офіційне запрошення приєднатися до Альянсу без необхідності виконання Плану дій щодо членства (ПДЧ). 4 квітня 2023 року Фінляндія стала членом НАТО, а Швеція вже отримала згоду парламентів Туреччини та Угорщини [18].

Україна також прагне приєднатися до НАТО за пришвидшеною процедурою, як це було з Фінляндією та Швецією. Однак, на жаль, у короткостроковій перспективі наша держава не може отримати такого захисту, як ці європейські країни. Це пов'язано з низкою чинників, серед яких військова активність, політична неготовність та глобальні загрози.

Розвиток співробітництва України з Альянсом декларується на довгострокову перспективу у нормативних документах. Так, рішення про

трансформацію Комплексного пакету допомоги (КПД) для України в довгострокову програму, забезпечену стабільним і передбачуваним фінансуванням. Довгострокова підтримка України організована за трьома основними напрямками: відновлення та реконструкція, інституційні реформи, а також досягнення оперативної сумісності з НАТО. У межах цих напрямків передбачено реалізацію наступних конкретних заходів:

- «досягнення оперативної сумісності з НАТО: Забезпечення поступового переходу оборонного сектору України до стандартів Альянсу, включаючи заміну радянських зразків на стандарти НАТО, підготовку особового складу та оновлення доктрин згідно з узгодженими вимогами щодо сумісності;
- реформування оборонних постачань: Оптимізація системи постачання в оборонних структурах України для приведення у відповідність до передових методів НАТО, що підвищить ефективність, підзвітність та прозорість;
- створення Спільного центру Україна – НАТО у Польщі: На базі нового центру в Бидгощі здійснюватиметься аналіз та навчання на основі досвіду, здобутого у протидії російській агресії, для посилення оперативної сумісності;
- розробка Дорожньої карти співпраці у галузі інновацій: Запуск нових спільних проєктів для підтримки обороноздатності України, зокрема співпраці у сфері військових інновацій;
- надання нелетальної допомоги: Продовження забезпечення України необхідним нелетальним обладнанням та витратними матеріалами в межах КПД, за підтримки НАТО та його партнерів;
- відновлення військової інфраструктури: Реконструкція пошкоджених об'єктів, зокрема трьох навчально-тренувальних центрів;
- розмінування територій: Проведення заходів із розмінування території України та підтримка в розвитку національного потенціалу для проведення розмінувальних робіт;

- реабілітація поранених військових: Забезпечення реабілітації пораненого особового складу сил безпеки та оборони для їх подальшого повернення на службу або інтеграції в цивільне життя»[35].

Завершальний пункт програми передбачає численні додаткові проєкти в межах Програми людиноцентричного підходу, яка є ключовою частиною Комплексного пакету допомоги (КПД). Ці проєкти зосереджені на медичній та психологічній реабілітації, управлінні персоналом в оборонних структурах, реінтеграції ветеранів та імплементації Порядку денного з питань жінок, миру та безпеки (ЖМБ) як наскрізної теми у сфері оборони і безпеки. Серед ініціатив, що реалізуються на основі людиноцентричного підходу, є впровадження єдиної системи медичних даних для всіх військових лікувальних закладів України, підготовка медичних працівників до застосування методів терапії, таких як десенсибілізація і репроцесуалізація травмування (метод EMDR), створення Центру передового досвіду в галузі медичної реабілітації, а також підтримка участі України в «Іграх нескорених»[11].

На Мадридському саміті у 2022 році в межах «Порядку денного НАТО-2030» лідери держав-членів Альянсу ухвалили рішення щодо активізації програм підготовки та розбудови потенціалу, а також щодо щорічного зростання обсягів спільного фінансування НАТО у реальному вираженні. Ці видатки почали збільшуватися з 2023 року, що забезпечує стабільну фінансову підтримку для реалізації пріоритетних програм. В «Порядку денному НАТО-2030» наголошено на важливості розширення можливостей Альянсу щодо підтримки навчання та розвитку потенціалу партнерів[35].

З січня 2023 року для конкретних ініціатив у рамках «безпеки шляхом співробітництва», спрямованих на підтримку окремих партнерів, зокрема України, було виділено майже 20 мільйонів євро. Завдяки цьому додатковому фінансуванню розпочато проєкти, що охоплюють психологічну стійкість та реабілітацію, планування оборони, розбудову інституцій, кіберзахист та підготовку, що будуть доопрацьовані та впроваджені найближчим часом.

На Вашингтонському саміті 2024 року держави-члени НАТО оголосили про створення Ініціативи НАТО з безпекової допомоги і навчання для України (NSATU) з метою довготривалої підтримки обороноздатності України. Ініціатива передбачає централізовану координацію постачання військової техніки від країн НАТО та партнерів, а також надання логістичної та навчальної підтримки. NSATU спрямована на посилення самооборонного потенціалу України та забезпечення її оперативної готовності, що відповідає Статуту ООН. Водночас, НАТО залишатиметься осторонь прямого конфлікту, дотримуючись норм міжнародного права[34].

Члени НАТО двічі на рік звітуватимуть про надану допомогу, а Генеральний секретар Альянсу інформуватиме про всі внески. Очікується, що ефективність внесків переглядатимуть на майбутніх самітах НАТО, починаючи з Гаазького саміту 2025 року.

НАТО також підтримує двосторонні угоди, укладені між Україною та окремими державами-членами Альянсу. Ці угоди, затверджені Спільною декларацією «Групи семи» на Вільнюському саміті 2023 року, забезпечують довгострокові гарантії безпеки для України. Наразі понад 20 країн підписали такі домовленості, що підкреслюють відданість вільній та суверенній Україні. Ці двосторонні зобов'язання, разом із рішеннями Вашингтонського саміту, сприяють подальшій інтеграції України у євроатлантичний простір та забезпечують підтримку її територіальної цілісності та обороноздатності [56].

Представництво НАТО в Україні здійснює координацію співпраці безпосередньо на місцях, сприяючи інтеграційним процесам між Україною та НАТО. З поглибленням політичної інтеграції України з Альянсом розширюється і функціонал Представництва в Києві, яке отримало збільшення штату співробітників. На додачу, Генеральний секретар призначив Старшого представника НАТО в Україні, який керуватиме діяльністю Представництва та забезпечуватиме контакти між НАТО та українськими органами влади.

Представництво НАТО створено у вересні 2015 року для консолідації роботи двох уже існуючих структур – Центру інформації та документації НАТО і Офісу зв'язку НАТО в Україні.

Центр інформації та документації НАТО відкрито у Києві у 1997 році з метою популяризації інформації про НАТО та його співробітництво з Україною серед громадськості. Підпорядкований Управлінню громадської дипломатії штаб-квартири НАТО, він став першим інформаційним офісом Альянсу в країні-партнері, надаючи відкритий доступ до своїх ресурсів для громадян України. Основні напрями діяльності Центру включають:

- Підвищення обізнаності про цілі та діяльність НАТО серед української громадськості;
- Інформування про заходи та програми співпраці між Україною і НАТО;
- Консультативна підтримка українським державним установам у розвитку стратегічних комунікацій [56].

Центр активно організовує різні заходи з громадської дипломатії, включно з круглими столами, семінарами, конференціями та мультимедійними проєктами, спрямованими на підтримку стратегічних завдань Альянсу в Україні.

Україна, зі свого боку, активно прагне до поглиблення співпраці з НАТО, адаптуючи власні політичні та економічні сфери для підвищення шансів на вступ до Альянсу та ЄС. Ескалація бойових дій між Україною та Росією спонукала НАТО стати більш активним у реструктуризації та розширенні своїх операцій. Якщо спочатку підтримка обмежувалася нелетальною зброєю, то сьогодні з боку НАТО надходять чіткі сигнали про можливість більшої співпраці. Однак, попри перспективи членства, залишаються певні проблеми. Хоча залучення НАТО для забезпечення національної безпеки є позитивним чинником, воно також вимагає вирішення наявних труднощів.

В НАТО зростає підтримка спрощення шляху України до членства, що підвищує ймовірність офіційного затвердження такої пропозиції під час великої зустрічі. Члени Альянсу зі Східної Європи висловлюють бажання, щоб Україна мала чіткий і зрозумілий шлях до вступу. Водночас деякі країни Південної Європи стурбовані, що відмова від вимоги виконання Плану дій щодо членства (ПДЧ) може призвести до посилення агресії з боку Росії. Тим часом у приватних обговореннях Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг

запропонував, щоб вступ України до Альянсу відбувся після завершення війни, без виконання ПДЧ. Такий підхід може прискорити процес приєднання України до НАТО, але не передбачає конкретних строків або гарантій одностайного схвалення членства для Києва.

В уряді України вважають, що країна де-факто вже відповідає стандартам НАТО і залишилося лише формально закріпити цей статус. Україна прагне приєднатися до Альянсу за прискореною процедурою, як це відбулося з Фінляндією та Швецією. Нагадаємо, що 29 червня 2022 року на саміті НАТО ці країни були запрошені до Альянсу без виконання ПДЧ, а 4 квітня 2023 року Фінляндія вже стала членом НАТО, тоді як Швеція отримала згоду парламентів Туреччини та Угорщини.

Однією з перешкод на шляху України до НАТО є те, що Захід усвідомлює: вступ України може посилити пропаганду російського президента. У 2008 році НАТО відхилило заявки України та Грузії на членство, прагнучи уникнути провокацій для режиму Путіна. Як наслідок, обидві країни залишаються мішенями для Росії (Грузія — з 2008 року, Україна — з 2014 року і донині), оскільки їм бракує «ядерної парасольки», яку міг би надати Альянс. Подібні військові загрози неодноразово висловлювалися щодо Молдови і продовжують становити для неї загрозу.

Сильна військова та політична підтримка України з боку Заходу стимулює російську пропаганду до масштабної дезінформації. Путін та його пропагандисти намагаються подати конфлікт не як боротьбу з сусідньою країною, а як протистояння із західними силами загалом. Отже, якщо США та їхні союзники будуть уникати дій, що, на їхню думку, могли б «спровокувати» Росію, і обмежуватимуть підтримку України, то Захід ризикує залишитися без альтернативи, окрім як відступити — як з України, так і з інших регіонів.

Ще одним бар'єром на шляху до НАТО є побоювання Заходу щодо можливого загострення конфлікту. Однак, як продемонстрував парад застарілої військової техніки на Красній площі в Москві 9 травня 2023 року, можливості конвенційної зброї Росії в цьому плані вже суттєво обмежені.

На думку О. Кручиніної «Не менш важливою є розробка проекту «Технології відродження України», що передбачає не лише військові інновації, але й спільні стратегічні галузі зі США і Європою, уключаючи ті, що мають подвійне призначення, як от ракетно-космічна галузь. Такі ініціативи сприятимуть привабленню інвестицій зі США та Європи, забезпечуючи спільний розвиток технологій і стимулюючи розвиток оборонного сектору України»[28].

Сьогодні світова спільнота все більше визнає, що членство України в НАТО не становить загрози безпеці Росії. Історія свідчить: жодна країна НАТО ніколи не загрожувала Росії нападом. Навпаки, спільні кордони Росії з НАТО завжди залишалися мирними та стабільними, що було актуальним навіть у часи Радянського Союзу. Приєднання України до Альянсу могло б значно зміцнити безпеку як українських, так і російських кордонів. Однак, зважаючи на нинішню соціально-політичну ситуацію в Росії, її пріоритетом, на жаль, є не тривалий мир, а агресивна війна в Україні.

У цьому контексті вступ України до НАТО посилив би Альянс і покращив би його здатність протистояти російській агресії, що знизило б ризик нової війни в Україні, оскільки навіть Путін не наважиться на відкритий конфлікт із НАТО. Це, в свою чергу, збільшило б шанси на мирне життя для російського населення. Західні аналітики підкреслюють, що стабільні, передбачувані та неагресивні сусіди відповідають інтересам Росії, і саме такими є країни НАТО. Якщо Україна приєднається до Альянсу, це зменшить побоювання Росії щодо можливого реваншу України після завершення нинішньої війни.

Отже, на тлі посилення російської агресії перспектива членства України в НАТО набуває ще більшої актуальності. Деякі дослідники вважають, що це може підштовхнути Росію до ще більш рішучих дій, проте наразі немає достатніх підстав вважати, що Росія застосує ядерну зброю проти України, незважаючи на агресивну риторику режиму Путіна. Членство України в НАТО могло б значно зміцнити її безпеку та стримати подальшу російську агресію.

Важливим аспектом є врахування внутрішньої ситуації в Україні. Стратегічною метою держави є відновлення контролю над тимчасово окупованими територіями, що має ключове значення для запобігання майбутнім актам агресії та забезпечення довгострокової безпеки. Тому тривалі бойові дії є не лише наслідком зовнішньої агресії, але й вираженням політичної та військової позиції України як держави, що перебуває в центрі уваги міжнародної спільноти.

Для посилення обороноздатності Україні необхідна активна технологічна та військова підтримка союзників. Незважаючи на існуючі виклики та проблеми, є перспективи для поглиблення співпраці України з НАТО, що могло б значно покращити ситуацію в умовах російсько-української війни. Це включає активніші дипломатичні зусилля, підтримку українського оборонного сектору на довгострокову перспективу та інтеграцію України в НАТО. Останнє може стати не лише засобом захисту від поточних загроз, а й стратегічним інструментом для запобігання майбутнім конфліктам.

3.2 Роль модернізації сектору безпеки в світі через призму російсько-української війни

Безпека є ціллю усіх міжнародних відносин, які здійснюються у світі. А затяжна війна в Україні демонструє низький рівень переговорної комунікації та високий рівень небезпеки для сусідніх країн і світу загалом. У березні 2024 року президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн доручила колишньому президенту Фінляндії Саулі Нііністе підготувати доповідь про готовність ЄС до кризи. Виступаючи на прес-конференції з нагоди запуску цієї ініціативи, президент ЄК зазначив, що триваюча війна Росії проти України поставила під сумнів саме поняття сталого миру в Європі [23].

На думку О. Кручініної «Отже, сучасна високотехнологічна зброя для українських оборонних сил, передові технології та інновації, що дають Україні технологічну перевагу, а також ефективні технологічні обмеження для росії, можуть стати реалістичними гарантіями безпеки. Усе це сприятиме перемозі

України й вплине на отримання нею повноправного членства в НАТО. Забезпечення технологічного прогресу України та технологічного стримування росії може привести до стабільного миру на декілька десятиліть» [13].

Рішення підготувати звіт про готовність ЄС до криз було прийнято в березні 2024 року, коли Україна 2 роки вела повномасштабну війну проти Росії. Дата досить символічна для підведення деяких уроків. З одного боку, можна говорити про готовність Єврокомісії сформувати інформаційне підґрунтя для роботи нового складу європейських інституцій у сфері безпеки та оборони на найближчі 5 років, де є можливості для запуску нових інструментів та зміцнити готовність до нових викликів.

З іншого боку, 2 роки повномасштабного протистояння між великими державами дали зрозуміти, що такі війни не будуть ні швидкими, ні локальними. Може прийти час, і військові дії мають значний потенціал для поширення конфлікту на нові території [66].

Спецслужби країн-членів ЄС вже відкрито говорять про триваючу гібридну агресію проти членів ЄС і НАТО, а також про ймовірність відкритої конвенційної конфронтації з Росією вже на рубежі 2030 року.

Європейські інституції та уряди країн-членів ЄС мають, враховуючи набутий Україною досвід, створити передумови для зменшення ймовірності нападу шляхом посилення політики стримування та незалежної військової присутності США на європейському континенті. У той же час члени ЄС разом з НАТО повинні сформулювати тверду та передбачувану оборонну політику, яка зможе продемонструвати адаптивність до російської наступальної війни [58].

Короткий огляд того, як Україна сформулювала філософію готовності до зовнішніх військових загроз напередодні повномасштабного вторгнення, варто розпочати зі стратегічних документів, прийнятих у 2021 та на початку 2022 рр. Тут варто зазначити, що на даний момент, починаючи з 3 внутрішньополітичної точки зору Президент Зеленський, який на початку свого президентського терміну виступав за необхідність швидкого вирішення міжнародного конфлікту з Росією, прийшов до розуміння неможливості знайти

справедливе і довгострокове рішення в переговорах з Росією. Відповідно, формування нових рамок безпеки та оборони України мало базуватися на тривалості конфлікту, а також на необхідності належної підготовки обороноздатності та готовності цивільного сектору до подальшої гібридної та конвенційної ескалації у протистоянні з ворогом [34].

У вересні 2020 року Україна ухвалила Стратегію національної безпеки, а в березні 2021 року – Стратегію воєнної безпеки, які стали ключовими документами для зміцнення національної оборони та визначення пріоритетів у сфері безпеки. Саме військова стратегія демонструє бачення, яке переважало в українському військово-політичному керівництві щодо забезпечення всебічної оборони України. Відповідно до Стратегії, комплексна оборона України ґрунтується на превентивних діях і протидії агресору на суші, на морі, у повітрі, у кібернетичному та інформаційному просторі, із застосуванням усіх форм і методів повного потенціалу держави і суспільства. збройної боротьби з агресором, у тому числі асиметричних та інших дій щодо захисту України, з дотриманням принципів і норм міжнародного права. Така комплексна оборона має базуватися на трьох основних компонентах: стримуванні, стійкості та взаємодії [66].

Тому, шукаючи позитивні та негативні уроки, європейські партнери повинні звернути увагу на те, як був побудований кожен із цих елементів.

Відповідно до військової стратегії, стримування базується на готовності сектору безпеки і оборони, національної економіки та населення України протистояти збройній агресії. Стимування також включає нарощування можливостей протиповітряної оборони та системне створення територіальної оборони. Йдеться також про превентивні заходи, які держава може вживати, враховуючи можливість завдати ворогу неприйнятних політичних, економічних чи військових втрат, що має спонукати противника до припинення агресивних дій або деескалації.

З огляду на те, що Україна перебуває в міжнародному збройному конфлікті з Росією з 2014 року, на момент повномасштабної агресії вона мала

значні ресурси оборонного сектору, які могли б реально зупинити ескалацію потенційного агресора.

Основним показником, який формує ефект стримування, є кількість осіб із базовою військовою підготовкою, досвідом бойових дій та дійсною військовою службою у секторі безпеки і оборони. Україна веде оборонні дії проти агресивних дій Росії з 2014 року. На початку повномасштабного вторгнення в Україну було зареєстровано понад 500 тисяч учасників АТО/ООС та ветеранів. Це може свідчити про значний відсоток українського населення з бойовим досвідом, навичками поведінки зі зброєю, високою морально-психологічною готовністю до захисту своєї країни[66].

Така кількість підготовлених людей мала б стати фактором стримування для Росії, але Кремль прийняв рішення, виходячи з зовсім іншої логіки. Офіційно, згідно із законом, до повномасштабного вторгнення в лавах ЗСУ перебувала 261 тис. осіб, у тому числі близько 10 тис. цивільних. Згідно з міжнародним рейтингом Global Firepower, Збройні Сили України посіли 22 місце серед найсильніших армій світу.

У 2022 році розмір загального сектору безпеки та оборони зріс утричі, сягнувши загалом близько 1 мільйона співробітників, включаючи розвідувальні та правоохоронні органи. На тлі війни стрімко розвивалися Війська територіальної оборони. У січні 2022 року їх було введено до складу Збройних Сил як окремий вид Збройних Сил. У лютому, з початком вторгнення, до лав територіальної оборони записалося понад 110 тисяч осіб. Станом на 2023 рік Сили територіальної оборони налічували понад 100 тисяч осіб [59].

Урок, який Україна винесла з тривалої війни, полягає в тому, щоб приділяти особливу увагу мотивації, підготовці та відповідному технічному оснащенню піхоти. Незважаючи на значний прогрес у підвищенні технологічності ведення війни, саме піхота на землі, штурмові підрозділи утримують територію та відвойовують її у загарбників.

На третьому році війни Україна починає відчувати нестачу робочої сили. Відсутність законодавчої бази щодо демобілізації призводить до психологічної втоми українських захисників, які майже безперервно змушені перебувати на

передовій. Крім того, санітарні втрати поступово призводять до недоукомплектованості значної кількості бойових бригад. З одного боку, у 2022 році до лав Збройних Сил України прийшли найбільш вмотивовані та підготовлені громадяни, тому рівень мобілізаційного потенціалу України став проблематичним у 2023 році. Це змусило військово-політичне керівництво України покращити комунікаційну складову, як а також посилення соціального захисту та управління [59].

У травні 2024 року набув чинності оновлений закон про мобілізацію, який вніс деякі новели в процес мобілізації. Усі особи призовного віку від 18 до 60 років повинні були оновити особисті дані. Майже 3,5 мільйона українців отримали електронний військово-обліковий документ як альтернативу традиційним паперовим через мобільний додаток «Резерв+». Одним із важливих уроків є також усвідомлення масштабу зусиль Росії з підризу мобілізаційної ситуації. Окремі ексцеси в роботі мобілізаційних органів, які передбачали застосування методів примусу до окремих громадян, які чинили опір, поширювалися та тиражувалися російськими спецслужбами з метою наведення страху на чоловіків мобілізаційного віку в Україні [59].

Досить мудрим рішенням було запровадження системи призову, яка мала стати альтернативою мобілізації, дозволяючи чоловікам самостійно обирати військову спеціальність та частину для проходження служби. Такі центри надають конфіденційні консультації та не видають обов'язкових повідомлень про мобілізацію. З квітня 2024 року такі центри створено в обласних та районних центрах. Зараз в Україні працює понад 40 центрів, які станом на середину жовтня опрацювали понад 22 тис. заявок, з яких приблизно 25% вже розглядаються як кандидати на обслуговування.

Крім того, з метою активізації мобілізації та зменшення непорозумінь на рівні мобілізаційних центрів військові частини отримали право здійснювати безпосередній призов кандидатів на службу, які бажають служити за власним бажанням.

Іншим інструментом є законодавче регулювання та соціальний захист контрактної служби іноземних громадян. Нещодавно Верховна Рада прийняла

важливий закон, який відкриває можливості для іноземних громадян, які бажають служити за контрактом на офіцерських посадах у Збройних Силах, Державній службі транспорту України та Національній гвардії.

У жовтні 2024 року, публічно звітуючи за рік перебування на посаді, Міністр оборони України Р.Умеров зазначив, що оптимізаційні рішення дозволили збільшити норму мобілізації втричі. Повномасштабна агресія Росії змусила повністю переписати підручники з підготовки та застосування збройних сил. Масштабний вихід на поле бою дронів, роботів і технологій штучного інтелекту змушує змінюватися в усіх аспектах наступальних і оборонних операцій. Щоб вижити, необхідно адаптуватися до нових вимог внутрішнього розташування, підходів до маскуванню особового складу та військової техніки, правил пересування, матеріально-технічного забезпечення. Правила ведення бою варіюються від класичних канонів, включаючи дії найменших підрозділів, до чисельності бригад [23].

Забезпечення якісної підготовки підвищує шанси бійця на виживання та ефективне виконання завдань за призначенням. За останні 2,5 роки Україна набула значного досвіду, який зараз намагається реалізувати шляхом збільшення тривалості навчання (пілотні програми тривалістю 1,5 місяці замість стандартних 30 днів) та поглибленої підготовки інструкторів. В Україні діє система навчальних центрів, які здійснюють базову загальновійськову підготовку та отримують підготовку від партнерів. Незважаючи на збільшення військової підготовки українських новобранців на навчальних базах у країнах ЄС та НАТО, Україні все ще необхідно нарощувати свою навчальну інфраструктуру для забезпечення кількісних потреб української армії.

В Україні намагаються інноваційно підходити до навчання. Наприклад, одним із нових елементів спілкування з іноземними партнерами, на території яких тренуються українські війська, є пропозиція створити окремі бригади, навчені та озброєні цим партнером. Така ініціатива була започаткована у Франції та Німеччині, і зараз ведуться консультації щодо її поширення на Північні країни. Окремим нововведенням є сертифікація приватних спеціалізованих навчальних центрів з підготовки фахівців для оборонної сфери.

Загалом станом на жовтень Міноборони повідомило, що кількість доступних для навчання українських військових навчальних закладів зросла у 5 разів[56].

Звичайно, «Україна залежить від військової підтримки своїх партнерів, на яку припадає значний відсоток зброї та боєприпасів на полі бою. Проте офіційний Київ чудово розуміє, що цей тягар дедалі більше лягатиме на плечі власного ОПК України. Обороздатність України посилюється після майже повного знищення основних об'єктів військово-промислової бази України у 2022 році. У 2023 році військове виробництво зросло вдвічі, а у 2024 році – втричі. Міністерство оборони України цього року профінансувало оборонне виробництво на суму понад 4 мільярди доларів. Особлива увага приділяється забезпеченню армії боєприпасами: у 2023 році українська частка боєприпасів становила 18%, а у 2024 році – 41%. Водночас Україна разом з іноземними партнерами намагається нарощувати виробництво боєприпасів західних систем, особливо 155-мм артилерійських снарядів» [59].

Активна співпраця урядової команди з виробниками дала позитивний результат у запуску серійного виробництва українських ударних БПЛА, які мають дальність близько 1000 км і вже довели ефективність у знищенні або виведенні з ладу систем ППО, військових аеродромів, сховищ техніки та боєприпасів. сайти. Оптимістичними є заяви української влади у 2024 році про успішне випробування української балістичної ракети, яке в разі масштабування могло б стати вагомим стримуючим фактором від подальшої ескалації.

Зрозуміло, що лише застосування ракет великої дальності точно не принесе Україні перемоги. З огляду на це, з 24 лютого 2022 року російський агресор випустив по Україні близько 9600 ракет і 14 000 БПЛА «Шахед». Незважаючи на таку неймовірну кількість атак на українській землі, ворогові так і не вдалося зламати дух українців. і змусити їх здатися. Тому, мабуть, українцям не варто розраховувати, що з меншою кількістю зброї Україна зможе змусити Росію припинити агресію. Однак наявність власних ракетних розробок і нарощування в Україні, а також дозвіл партнерів використовувати свою зброю

великої дальності можуть істотно знизити наступальний потенціал Росії та завдати значних збитків ОПК [59].

Збереження лідерства у використанні безпілотних систем є життєво важливим пріоритетом для України. Дійшло до того, що Україна першою запровадила Війська безпілотних систем як окремий вид Збройних Сил України. Формула успіху полягає у відкритій конкуренції та досвіді роботи з безпілотними платформами, а також у державних закупівлях і збільшенні виробництва. Україна є піонером у впровадженні технології дронів, яка зараз також демонструє вражаючі результати на полі бою та стає ефективним засобом стримування. Морські безпілотники стали дієвою гарантією витіснення залишків Чорноморського флоту РФ з військових баз у Криму. Лише у 2024 році Україна знищила 10 військових кораблів і один підводний човен, не маючи власного повноцінного флоту. Також доведено ефективність українських роботизованих комплексів на полі бою, зокрема наземних безпілотників-камікадзе, засобів розмінування, евакуації та матеріально-технічного забезпечення [59].

Ключем до успіху України є «відмова від старих, довгострокових бюрократичних процедур, іноді радянського зразка, які сповільнюють процес схвалення для використання в секторі оборони та безпеки. Це дало результат: станом на вересень 2024 року Міністерство оборони України кодифікувало та погодило понад 900 зразків озброєння та військової техніки (у 2023 році було затверджено лише 405 зразків). При цьому дві третини від загального обсягу становили національні виробники. Більшість нових моделей – це транспортні засоби, безпілотні літальні комплекси, боєприпаси, системи радіоелектронної боротьби, засоби зв'язку, інженерне обладнання та наземні роботизовані платформи» [37].

Також, українські розробники особливо пишаються бойовою системою визначення ситуації DELTA, яка дозволила ЗСУ знищити російську техніку на суму близько 15 мільярдів доларів. Ця технологія також успішно зарекомендувала себе під час навчань НАТО з боротьби з безпілотниками у вересні 2024 року. Загалом слід зазначити, що опитування українських

військовослужбовців показують високий ступінь цифровізації. Так, згідно з опитуванням у додатку «Армія+», кожен другий військовослужбовець щодня користується бойовими ІТ-системами, переважно для отримання інформації про противника [57].

Зараз Україна діє як своєрідний форпост ЄС і НАТО на своїх східних кордонах, знищуючи технічний і людський потенціал Росії на своїй території у війні на виснаження. Офіційно оцінені загальні бойові втрати противника з 2022 року до кінця жовтня такі: особового складу близько 695 тис., танків – 9137, БМП – близько 18 500, артилерійських систем – 20 тис. РСЗВ – 1240, зенітних систем – близько 1000, літаків – 369, кораблів/катерів – 28. Це неоціненний внесок у зменшення військового потенціалу російської агресії роками, але, на жаль, Росія вже нарощує свої можливості для відновлення та модернізації своєї оборони [58].

Якщо Росія практично налаштована відкрити фронт із членом ЄС і НАТО на своєму східному фланзі, «це може свідчити про розвиток подій за негативним для України сценарієм у 2025-2030 роках. Таким чином, чергова російська агресія у 2030 році може означати стратегічну поразку України та її партнерів на території України та неможливість спільними зусиллями зупинити вторгнення російської армії. Це також означає, що за цього сценарію Росія узаконить свої територіальні захоплення та створить стратегічну паузу, щоб переорієнтувати свою військову машину на нові цілі» [58].

Водночас це означало б, що всі потенційні інструменти невійськового та звичайного стримування Росії з боку Європейського Союзу зазнали поразки. Росія має фінансові ресурси для продовження військового наступу шляхом переорієнтації торгівлі енергоносіями та обходу санкцій, а російський військово-промисловий комплекс здатний виробляти значні обсяги модернізованої військової техніки та боєприпасів у достатній кількості для підтримки наземного наступу.

Мобілізаційних ресурсів Росії все одно вистачило б, щоб повторити тактику бойових дій на лінії фронту з Україною, де щоденні втрати російських військ можуть досягати чотирьохзначних цифр. Однак ще більш загрозливим

елементом є те, що за таких сприятливих умов військова співпраця між Росією, Іраном і Північною Кореєю значно збільшила б наступальний потенціал усіх трьох авторитарних режимів. Ці учасники коаліції агресії можуть зміцнювати військово-технічні можливості один одного, заповнюючи прогалини у військових можливостях країни-мішені. Росія може спиратися на можливості військово-технічного співробітництва з Іраном і КНДР для створення стратегічних запасів боєприпасів, балістичних ракет і безпілотників-камікадзе, необхідних для масованих атак [56].

ЄС має потенційні інструменти, які можуть стати частиною ефективної інфраструктури стримування. Актуалізація більшості цих інструментів пов'язана з пошуком шляхів міжнародного примусу Росії до припинення агресії та відновлення суверенітету та територіальної цілісності України. Інституційна та процедурна формалізація цих кроків може стати хорошим попереджувальним сигналом для інших авторитарних держав з агресивними намірами щодо ЄС. Після виборів нові європейські інституції мають можливість зміцнити політичні рамки для формування системи, яка б відлякувала потенційних ворогів від агресії невійськовими засобами. На відміну від України, Європейський Союз має базу для серйозної системи стримування покаранням [59].

Два з половиною роки досвіду війни проти Росії показують, що незважаючи на інноваційні та технологічні рішення, які приходять на поле бою, традиційні підходи до забезпечення вогневої потужності в наступальних і оборонних операціях відіграють однаково важливу роль. Те саме стосується військової техніки. Тому під час війни на виснаження важливо мати рівність вогневої потужності ствольної та реактивної артилерії. У рамках програм підтримки обороноздатності, розроблених ЄС і НАТО, країни-члени ЄС повинні визначити, скільки артилерійських знарядь і які системи вони повинні мати в своєму розпорядженні. Біла книга, яку підготує новий комісар з питань оборони та космосу, має дати відповіді щодо власних можливостей ЄС збалансувати новітню технологічну зброю з традиційними засобами протидії ворогу [63].

Ефективним засобом стримування є системи протиповітряної та протиракетної оборони. Незважаючи на те, що європейські союзники НАТО володіють сучасними можливостями протиповітряної та протиракетної оборони, тактика Росії щодо масованого та комбінованого застосування балістичних і крилатих ракет, а також безпілотних літальних апаратів великої дальності свідчить про необхідність побудови багаторівневої системи ППО та створити значні запаси боєприпасів ППО [63].

Важливим кроком може стати розширена модель стримування, коли країни східного флангу НАТО візьмуть на себе захист західних регіонів України. Наразі важко уявити, як збиття ракет над українською територією може стати ескалацією війни Росії проти України, як зазначають деякі союзники. Варто нагадати, що запит України щодо систем протиповітряної оборони, здатних захищати від загроз балістичних ракет, є терміновим і безпосередньо пов'язаним із цілями стійкості та захисту цивільного населення [58].

Якщо у 2022 році Росію не стримувала присутність на момент вторгнення в Україну близько півмільйона громадян України з бойовим досвідом з 2014 року, то можна передбачити, що чисельність більшості армій ЄС на східному фланзі та відсутність Бойовий досвід не стане серйозним стримуючим фактором для російської армії. Тому наразі доцільно запрошувати українських фахівців із досвідом бойових дій для навчання як військовослужбовців-контрактників, так і резервістів у країнах-партнерах. Технологічний прогрес на полі бою вимагає періодичних змін у бойових діях, тому адаптація навчальних програм також має бути швидкою[63].

Особливої уваги заслуговує також моделювання збереження мобілізаційного потенціалу у разі затяжної війни, яка також може стати викликом для влади країни, що обороняється. Моделі, які зараз адаптує Україна, можуть слугувати прикладом для деяких членів ЄС, де військова доктрина передбачає опору на мобілізаційні ресурси для остаточної заміни професійних військ.

3.3 Специфіка кібернетичної безпеки НАТО для підтримки України

Кіберзагрози щодо Альянсу є руйнівними, складними та насильницькими, і вони стають все більш частими. Кіберпростір завжди є предметом боротьби, і зловмисні кіберподії відбуваються щодня, від атак низького рівня до технологічно складних. НАТО та члени Альянсу у відповідь зміцнюють здатність Альянсу реагувати на зловмисну кібердіяльність, виявляти та запобігати. Альянс та його союзники покладаються на потужну та стійку базу кіберзахисту для виконання трьох основних завдань НАТО: запобігання та врегулювання криз, стримування та оборона, а також спільна безпека. Альянс має бути готовим захистити свої мережі та операції від дедалі складніших кіберзагроз, з якими він стикається.

До повномасштабного вторгнення Україна мала значну підтримку з боку США та ЄС у розбудові інституційної спроможності у сфері кібербезпеки. У 2021 році була ухвалена Стратегія кібербезпеки України до 2025 року. Агресія Росії в кіберпросторі є додатковим інструментом до звичайних засобів ведення війни проти України. Урядова група реагування на комп'ютерні надзвичайні ситуації (CERT-UA) зазначає, що з початку повномасштабної агресії Росія значно активізувала спроби дестабілізувати функціонування державних установ у кіберпросторі. З кожним роком кількість нападів зростає. Найчастіше об'єктами кібератак можуть бути державні установи, міністерства та критична інфраструктура, зокрема енергетичний сектор, телекомунікаційні провайдери та ІТ-компанії [59].

Загалом у 2023 році кількість кібератак в Україні зросла на 15,9% порівняно з 2022 роком. У першому півріччі 2024 року кількість російських хакерських атак на українські об'єкти зросла на 19% порівняно з другим півріччям 2023 року. % зниження критичних і високоризикових інцидентів, кількість атак шкідливих програм зросла на 40%. Серед найбільших атак – кібератака на мобільного оператора «Київстар» у грудні 2023 р., залишила без зв'язку 24,4 мільйона на кілька днів абонентів найбільшого оператора, та атака на дата-центр «Парковий» у січні 2024 р., клієнтами якого є десятки державних компаній [56].

У першій половині 2024 року російські хакери перемістили свої кібератаки на все, що безпосередньо пов'язано з театром бойових дій і атак на сервіс-провайдерів. Інституційна інфраструктура кібербезпеки в Україні наразі має значний потенціал для протидії намірам втручання спецслужб Росії та інших міжнародних злочинних груп. До повномасштабного вторгнення Україна залишалася полігоном для російських гібридних та інформаційних операцій. Україна поступово нарощувала свою стійкість і стійкість.

Це включало заборони та санкції проти низки російських телеканалів, друкованих ЗМІ та соціальних мереж. Проте на території України продовжувала діяти російська агентура у вигляді парламентських політичних партій, релігійних та громадських організацій, які використовувалися Кремлем для підривної діяльності. Водночас у 2021 році було створено основну інституційну інфраструктуру для протидії російській пропаганді та дезінформації. Водночас український сектор громадянського суспільства набув значного досвіду у розробці ініціатив щодо виявлення та протидії російським наративам [65].

Повномасштабне вторгнення значно активізувало роботу українських державних та громадських інституцій щодо виявлення та знешкодження проросійської «п'ятої колони», діяльність якої почала створювати смертельну загрозу для українського суспільства.

В Україні заборонили діяльність політичних партій, зв'язки яких з Росією офіційно доведені. У 2022 році в рамках виконання рекомендацій Єврокомісії щодо отримання членства в ЄС Україна прийняла Закон про ЗМІ, який створив додаткові рамки для боротьби з маніпуляціями та дезінформацією, які продукує російський агресор. На парламентському рівні були прийняті й інші ініціативи, наприклад постанова «Про використання політичним режимом Російської Федерації ідеології расизму, засудження принципів і практик расизму як тоталітарних і ненависницьких» [70].

Ще одним знаковим моментом стало ухвалення українським парламентом у 2024 році закону «Про захист конституційного ладу у сфері релігійних організацій», який оголосив Російську православну церкву в Україні поза

законом. У вересні 2024 року Міністерство культури та інформаційної політики було перейменовано на Міністерство культури та стратегічних комунікацій, що також має символізувати зусилля щодо посилення просування українського наративу.

На думку Ю. Завгородньої «Діяльність Альянсу в питанні кіберзагроз та кіберпротиборства декламує принципи взаємної відповідальності у діяльності усіх членів Альянсу щодо захисту кіберпростору та реакції на можливі публічні загрози. Так, «в контексті Статті 3 Вашингтонського договору, де сказано, що «члени Альянсу будуть підтримувати і розвивати свої індивідуальні та колективні можливості протистояти збройному нападу». Адже, при цьому просторі неможливо повністю відокремити військові, цивільні та промислові питання, НАТО великою мірою зацікавлена в удосконаленні сил та засобів кіберзахисту організацій, які не належать до оборонного істеблішменту»» [65].

Кіберпростір постійно зазнає боротьби, оскільки зловмисники дедалі частіше прагнуть дестабілізувати Альянс, використовуючи зловмисну кібердіяльність і кампанії. Потенційні супротивники прагнуть погіршити нашу критично важливу інфраструктуру, втручатися в роботу наших державних служб, витягувати розвіддані, викрадати інтелектуальну власність і перешкоджати нашій військовій діяльності.

Агресійна війна Росії проти України продемонструвала, наскільки кіберактивність є характерною ознакою сучасного конфлікту. Росія також активізувала свої гібридні дії проти союзників по НАТО та партнерів, зокрема через зловмисну кібердіяльність. Заявлені амбіції та політика примусу в Китаї кидають виклик інтересам, безпеці та цінностям НАТО. Зловмисні гібридні та кібероперації, а також конфронтаційна риторика і дезінформація з боку Китаю спрямовані проти країн-членів НАТО, створюючи загрози та підриваючи безпеку Альянсу. Члени Альянсу активно протидіють зростаючій кількості серйозних і постійних кіберзагроз, у тому числі для їхніх демократичних систем і критичної інфраструктури, у тому числі там, де ця діяльність є частиною гібридних кампаній [33].

На конференції Альянсу 2021 року в Брюсселі члени Альянсу схвалили Комплексну політику кіберзахисту, яка підтримує три основні завдання НАТО, а також її загальну позицію стримування та оборони. Члени Альянсу підтвердили оборонний мандат НАТО та взяли на себе зобов'язання використовувати весь спектр можливостей для активного стримування, захисту та протидії повному спектру кіберзагроз у будь-який час, у тому числі шляхом розгляду колективної відповіді. Реагування має бути постійним і спиратися на елементи всього інструментарію НАТО, який включає політичні, дипломатичні та військові інструменти.

НАТО продовжує діяти згідно з міжнародним правом, включаючи Статут ООН, міжнародне гуманітарне право та міжнародне право прав людини, якщо це застосовно. НАТО продовжує сприяти вільному, відкритому, мирному та безпечному кіберпростору та докладає зусиль для посилення стабільності та зменшення ризику конфлікту, забезпечуючи дотримання міжнародного права та підтримуючи добровільні норми відповідальної поведінки держав у кіберпросторі [63].

На зібранні НАТО у Вільнюсі в 2023 році учасники Альянсу прийняли нову концепцію щодо посилення внеску кіберзахисту в загальну систему стримування і оборони НАТО. Концепція також інтегрує три складові кіберзахисту НАТО – це політичний, військовий та технічний, які забезпечують цивільно-військову співпрацю у будь-який час в мирний час, кризи і конфлікти, а також взаємодію з приватним сектором, якщо таке необхідно. Таке покращує спільну обізнаність Альянсу щодо ситуації. Зміцнення кіберстійкості містить ключове значення з метою сформувати Альянс більш безпечним і здатним пом'якшувати можливості значної шкоди від кібернебезпек [63].

Крім того, на Вільнюському саміті члени Альянсу підтвердили та посилили зобов'язання НАТО щодо кіберзахисту, а також зобов'язалися досягти нових амбітних національних цілей щодо подальшого зміцнення національної кіберзахисту як пріоритетного питання, включаючи критичну інфраструктуру. Члени Альянсу також запустили можливості НАТО з підтримки віртуальних кіберінцидентів (VCISC) для підтримки національних

зусиль із пом'якшення наслідків у відповідь на значні зловмисні кіберактивності. Країни-члени Альянсу також погодилися прагнути розвивати взаємовигідне та ефективне партнерство, якщо це доцільно, у тому числі з країнами-партнерами, міжнародними організаціями, промисловістю та академічними колами, сприяючи зусиллям НАТО щодо посилення міжнародної стабільності в кіберпросторі [63].

Центр кібербезпеки НАТО (NCSC), розташований у Верховному штабі об'єднаних сил НАТО в Європі (SHAPE) у Монсі, Бельгія, забезпечує захист мереж Альянсу. Він надає централізовану та цілодобову підтримку з питань кіберзахисту, що сприяє підвищенню стійкості НАТО до кіберзагроз. Ця здатність постійно розвивається та йде в ногу зі швидкими змінами загроз і технологічного середовища.

НАТО також створила Центр операцій у кіберпросторі в Монсі, Бельгія. Центр надає військовим командирам підтримку в ситуаційній обізнаності для інформування про операції та місії Альянсу. Він також координує оперативну діяльність НАТО в кіберпросторі, забезпечуючи свободу дій у цій сфері та роблячи операції більш стійкими до кіберзагроз.

На саміті НАТО 2024 року у Вашингтоні, округ Колумбія, глави держав і урядів погодилися створити новий інтегрований центр кіберзахисту НАТО, який розташований у SHAPE, для посилення захисту мережі, ситуаційної обізнаності та впровадження кіберпростору як оперативної області протягом мирного часу та криз. і конфлікт. Вони також пообіцяли розробити політику посилення безпеки мереж НАТО.

Щоб сприяти спільному підходу до розвитку спроможності кіберзахисту в масштабах Альянсу, НАТО також визначає цілі щодо реалізації країнами-членами Альянсу національних можливостей кіберзахисту через процес оборонного планування НАТО.

НАТО допомагає членам Альянсу посилити їхній національний кіберзахист, сприяючи обміну інформацією та передовим досвідом, а також проводячи навчання з кіберзахисту для розвитку національного досвіду. Подібним чином окремі члени Альянсу можуть на добровільній основі та за

сприяння НАТО допомагати іншим членам Альянсу розвивати їхні національні можливості кіберзахисту. Групи кібершвидкого реагування НАТО цілодобово готові допомагати членам Альянсу за запитом і схваленням Північноатлантичної ради.

Кіберзахист стосується як людей, так і технологій. НАТО продовжує покращувати стан свого кіберзахисту шляхом навчання, навчання та навчань.

НАТО проводить регулярні навчання, такі як щорічні навчання Cyber Coalition Exercise, і має на меті інтегрувати елементи та міркування кіберзахисту в увесь спектр навчань Альянсу, включаючи навчання з управління кризовими ситуаціями (CMX). НАТО також розширює свої можливості для навчання та навчання, включно з кіберполігоном НАТО, який базується на об'єкті, наданому Естонією. У листопаді 2023 року НАТО провела в Берліні першу всеосяжну Конференцію НАТО з кіберзахисту, зібравши осіб, які приймають рішення на політичному, військовому та технічному рівнях [64].

НАТО має низку практичних інструментів для покращення ситуаційної обізнаності та сприяння обміну інформацією, включаючи пункти контакту з національними органами кіберзахисту в усіх столицях Альянсу. Спеціальний Меморандум про взаєморозуміння (MOU) визначає механізми обміну різною інформацією, пов'язаною з кіберзахистом, і надання допомоги для покращення запобігання кіберінцидентам, стійкості та можливостей реагування.

Технічна інформація також обмінюється через Платформу обміну інформацією про зловмисне програмне забезпечення НАТО, яка дозволяє швидко обмінюватися індикаторами компрометації між кіберзахисниками Альянсу, зміцнюючи загальну оборонну позицію Альянсу. Кооперативний центр передового досвіду кіберзахисту НАТО (CCDCOE) у Таллінні, Естонія, є акредитованим НАТО багатонаціональним і міждисциплінарним центром кіберзахисту визнаного досвіду, який зосереджується на освіті в кіберзахисті, консультаціях, отриманих уроках, дослідженнях і розробках. Він не є частиною командної структури НАТО [56].

Академія зв'язку та інформації НАТО (NCI) в Оейрасі, Португалія, проводить навчання персоналу з країн-членів (а також країн, що не входять до

НАТО) щодо експлуатації та обслуговування систем зв'язку та інформації НАТО. Академія NCI також пропонує навчання та навчання з кіберзахисту.

Школа НАТО в Обераммергау, Німеччина, проводить освіту та навчання з кіберзахисту для підтримки операцій, стратегії, політики, доктрини та процедур Альянсу. Оборонний коледж НАТО в Римі, Італія, сприяє розвитку стратегічного мислення щодо військово-політичних питань, у тому числі питань кіберзахисту.

Комплексну політику кіберзахисту НАТО впроваджують політичні, військові та технічні органи НАТО, а також окремі члени Альянсу. Північноатлантична рада, головний орган НАТО з прийняття політичних рішень, забезпечує політичний нагляд на високому рівні за всіма аспектами реалізації.

Комітет кіберзахисту, підпорядкований Північноатлантичній раді, є головним комітетом з політичного управління та політики кіберзахисту. Рада НАТО з консультацій, командування та контролю є головним комітетом для консультацій щодо технічних аспектів і аспектів реалізації кіберзахисту. Військове керівництво НАТО та Агентство зв'язку та інформації НАТО несуть конкретну відповідальність за визначення оперативних вимог, придбання, впровадження та функціонування засобів кіберзахисту НАТО. Командування ОЗС НАТО з питань трансформації відповідає за планування та проведення щорічних навчань кіберкоаліції.

Головний інформаційний офіцер НАТО (CIO) сприяє інтеграції, узгодженню та згуртованості систем інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в масштабах НАТО, а також наглядає за розвитком і функціонуванням можливостей ІКТ. IT-директор також є єдиним органом, відповідальним за всі питання кібербезпеки в НАТО. Це включає керівництво управлінням інцидентами, орієнтування конкретних інвестицій, покращення стану кібербезпеки НАТО, а також підвищення обізнаності з кібербезпекою в усьому НАТО.

Агентство НАТО з комунікацій та інформації через Центр кібербезпеки НАТО (NCSC) у Монсі, Бельгія, відповідає за надання технічних послуг із

кібербезпеки по всій території НАТО. NCSC відіграє ключову роль у реагуванні на будь-які кіберінциденти, що стосуються НАТО. Він обробляє інциденти та повідомляє про них, а також розповсюджує важливу інформацію, пов'язану з інцидентами, для управління системою/безпекою та користувачів.

Висновки до розділу

Перспективи співпраці і як наслідок членства України в НАТО набуває ще більшої актуальності. Деякі дослідники вважають, що це може підштовхнути Росію до ще більш рішучих дій, проте наразі немає достатніх підстав вважати, що Росія застосує ядерну зброю проти України, незважаючи на агресивну риторику режиму Путіна. Членство України в НАТО могло б значно зміцнити її безпеку та стримати подальшу російську агресію.

Важливо також враховувати внутрішню ситуацію в Україні. Стратегічна мета країни полягає у відновленні контролю над втраченими територіями для запобігання майбутнім вторгненням. Тому тривалі бойові дії є не лише наслідком зовнішньої агресії, але й вираженням політичної та військової позиції України як держави, що перебуває в центрі уваги міжнародної спільноти.

Для посилення обороноздатності Україні необхідна активна технологічна та військова підтримка союзників. Незважаючи на існуючі виклики та проблеми, є перспективи для поглиблення співпраці України з НАТО, що могло б значно покращити ситуацію в умовах російсько-української війни. Це включає активніші дипломатичні зусилля, підтримку українського оборонного сектору на довгострокову перспективу та інтеграцію України в НАТО. Останнє може стати не лише засобом захисту від поточних загроз, а й стратегічним інструментом для запобігання майбутнім конфліктам.

Російсько-українська війна висвітлила важливість модернізації сектору безпеки та оборони як ключового елементу національної безпеки та міжнародної стабільності. Конфлікт продемонстрував, що традиційні методи захисту більше не забезпечують достатнього рівня безпеки в умовах сучасних загроз, які включають кібернапади, інформаційну агресію та високо

технологічне озброєння. Модернізація сектора безпеки включає не лише оновлення військової техніки, але й інтеграцію новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту та кіберзахисту, що дозволяє протистояти новим видам загроз.

Сучасні виклики вимагають посиленої співпраці між державами, а російсько-українська війна стала каталізатором активнішої взаємодії серед західних союзників. Зокрема, країни НАТО та ЄС розширюють військово-технічну підтримку, розвиваючи оборонні індустрії для спільної безпеки. Технологічне партнерство, обмін розвідданими та координація дій у відповідь на загрози сприяють формуванню більш злагодженої та гнучкої безпекової інфраструктури, що дозволяє швидко реагувати на різноманітні види агресії.

Модернізація сектору безпеки має важливий превентивний ефект, оскільки здатність країн до ефективного захисту служить стримувальним фактором для потенційних агресорів. Російсько-українська війна показала, що високий рівень безпеки сприяє стабільності та зменшує ймовірність нових конфліктів, що в перспективі може стати основою для більш мирного та передбачуваного світового порядку.

Політика НАТО щодо кіберконфліктів, як нової форми політичного протистояння, спрямована на системну протидію кібератакам і дезінформації серед країн Альянсу. Важливо враховувати причинно-наслідковий зв'язок виникнення цих форм протиборства, оскільки саме в об'єктах і суб'єктах кіберпротистояння закладена потреба впливу на ці процеси.

Нормативна база, визначена НАТО, дозволяє закладати принципи оборони в кіберпросторі, що набувають значення майже міжнародно-правових норм і діють навіть поза межами Альянсу. Хоча у світовій спільноті існують труднощі з узгодженням правил користування кіберпростором, в окремих демократичних суспільствах важливі питання вирішуються більшістю, що робить цей підхід актуальним для глобального реагування на виклики.

Питання кібербезпеки є вкрай актуальним для українського суспільства. Україна вже демонструє готовність до тісної співпраці з НАТО як із ключовою безпековою інституцією, аби спільно попереджати та врегульовувати конфлікти

в кіберпросторі. З 2018 року Україна почала розвивати систему кібероборони за стандартами НАТО, що дало змогу відбивати сотні атак, проявляючи фаховість та здатність українських спеціалістів ефективно реагувати на нові виклики.

ВИСНОВКИ

Вивчення обраної тематики допомогло формуванню висновків, які відповідають поставленим завданням актуальної теми, а саме:

1. Поняття політичного співробітництва є ключовим у теорії міжнародних відносин, адже саме воно визначає характер і спрямованість взаємодії між державами. Незважаючи на відносно недавнє звернення вчених до цієї теми, було досягнуто суттєвих результатів. У ХХІ столітті політичне співробітництво продовжує активно розвиватися, проте його роль уже була визначальною у 1990-х роках ХХ століття.

Загалом, теоретична складова політичного співробітництва ґрунтується на наукових концепціях щодо значимості комунікації в політиці на усіх рівнях та доцільності її в різних проявах. В свою чергу практична складова здійснює аналіз та емпіричну перевірку цих гіпотез, що сприяє розробці практичних рекомендацій щодо реалізації політичної комунікації.

2. Політичне співробітництво є фундаментальним інструментом міжнародних відносин, що сприяє підтримці глобальної стабільності, безпеки і розвитку. Завдяки різним видам співпраці – від дипломатичних переговорів та військово-політичних альянсів до економічних і гуманітарних програм – країни мають можливість вирішувати складні транснаціональні виклики, такі як зміна

клімату, забезпечення прав людини та підтримку колективної оборони. Це співробітництво не лише створює умови для ефективної взаємодії між державами та організаціями, але формує основу для мирового співробітництва, економічного зростання та інноваційного прогресу.

Узгоджені дії та спільні проекти в межах політичного співробітництва сприяють взаємодію на регіональному та глобальному рівнях, підвищують ефективність конфліктів і допомагають країнам адаптуватися до нових викликів сучасності. Таким чином, політичне співробітництво є не лише механізмом досягнення національних інтересів, а й потужним засобом забезпечення колективних благ і підтримки міжнародних відносин.

3. Україна свій шлях співпраці на міжнародному рівні формує з моменту становлення, як незалежна держава. Основні пріоритетні напрямки співпраці це безпека в країні та регіоні, обмін досвідом та розвиток України в напрямку отримання партнерства з провідними міжнародними організаціями. Велика увага приділяється до співпраці з ЄС та НАТО, як пріоритетними напрямками для подальшого розвитку країни та суспільства.

Значний шлях пройдено, щодо формування нормативно-правової бази країни з відповідністю стандартам країн членів, проведено ряд реформ та продовжується боротьба з корупцією в органах державної влади. Підтвердженням змін є ратифікація нормативно-правових актів, які формують міжнародну нормативно-правову основу для цивілізованих, відкритих суспільств та держав. Загальні тенденції розвитку міжнародного співробітництва демонструють розширення комунікації України в геополітичному просторі.

4. Безпека України має ключове значення для НАТО та всіх держав-членів Альянсу. НАТО повністю підтримує невід'ємне право України на самооборону, а також її право вибирати власні механізми забезпечення безпеки. Майбутнє України визначене в контексті її інтеграції в НАТО. Відносини між Україною та НАТО почали розвиватися ще на початку 1990-х років і відтоді стали одними із встановлених партнерських відносин для Альянсу. З 2014 року, після незаконної анексії Криму Росією, співпраця між Україною та в ключових

сферах була посилена. З початку повномасштабного вторгнення Росії в 2022 році як НАТО, так і держави-члени Альянсу надають Україні безпрецедентну підтримку.

Співробітництво України з Організацією північноатлантичного договору є важливою складовою наддержавного співробітництва в безпековій сфері, що має геополітичне значення для гегемонів глобального впливу. Окрім того, питання щодо вступу в НАТО України стає одним з пунктів переговорного процесу в період російсько-української війни, де обговорюється можливість створення позаблокового статусу України безпекового спрямування, проте гарантії безпеки надані Україні в період становлення незалежності порушуються країнами, які підписали Будапештський меморандум. Тому, співпраця України з Організацією північноатлантичного договору є важливою та відчутною в період війни, однак в силу відсутності статусу члена, існує ряд обмежень для України.

5. У Вашингтоні саміті 2024 року держави-члени НАТО запровадили Ініціативу НАТО з безпекової допомоги та навчання для України (NSATU) для координації постачання військової техніки, обладнання та організації підготовки українських військових. Головною метою цієї ініціативи є довгострокова підтримка України, забезпечення стабільної та скоординованої безпекової допомоги, яка зміцнює обороноздатність України. НДАТУ сприятиме реалізації прав України на самооборону відповідно до Статуту ООН, забезпечуючи також логістичну підтримку. Важливо, що НАТО залишатиметься юридично нейтральним у конфлікті, виконуючи фу

Штаб-квартира НДАТУ буде розташована у Вісбадені, Німеччина, а додаткові логістичні центри розмістяться у східних державах-членах НАТО. Ініціативу очолюватиме генерал-лейтенант, який підпорядковуватиметься Верховному головнокомандувачу ОЗС НАТО в Європі, а її штат буде укомплектований 700 військовослужбовцями з країн-членів.

6. Характерним для співпраці Україна-НАТО є процес її структурної модернізації та активізації політичного діалогу в політичній та військовій сферах. У нинішніх умовах відносини Україна – НАТО відіграють важливу

роль у зміцненні обороноздатності України протистояти російській агресії, сприятимуть зміцненню національної безпеки, реформуванню збройних сил за стандартами НАТО, створенню підвалин для демократичного розвитку України. Подальший рух України до НАТО виглядає альтернативою в сучасному міжнародному та регіональному безпековому середовищі. Від політичної волі нової політичної генерації та українського суспільства залежить прискорення становлення України як повноцінної складової євроатлантичної цивілізації та її просування до членства в НАТО.

7. Перспективи співпраці і як наслідок членства України в НАТО набуває ще більшої актуальності. Деякі дослідники вважають, що це може підштовхнути Росію до ще більш рішучих дій, проте наразі немає достатніх підстав вважати, що Росія застосує ядерну зброю проти України, незважаючи на агресивну риторику режиму Путіна. Членство України в НАТО могло б значно зміцнити її безпеку та стримати подальшу російську агресію.

Важливо також враховувати внутрішню ситуацію в Україні. Стратегічна мета країни полягає у відновленні контролю над втраченими територіями для запобігання майбутнім вторгненням. Тому тривалі бойові дії є не лише наслідком зовнішньої агресії, але й вираженням політичної та військової позиції України як держави, що перебуває в центрі уваги міжнародної спільноти.

8. Для посилення обороноздатності Україні необхідна активна технологічна та військова підтримка союзників. Не дивлячись на існуючі виклики і проблеми, є перспективи щодо поглиблення взаємодії України з НАТО, що могло б суттєво покращити ситуацію в умовах російсько-української війни. А саме активніші дипломатичні зусилля, підтримку українського оборонного сектору на довгострокову перспективу та інтеграцію української держави в НАТО. Останнє може стати не лише засобом захисту від поточних загроз, а також стратегічним інструментом для запобігання конфліктам в майбутньому.

Російсько-українська війна висвітлила важливість модернізації сектору безпеки та оборони як ключового елементу національної безпеки та

міжнародної стабільності. Конфлікт продемонстрував, що традиційні методи захисту більше не забезпечують достатнього рівня безпеки в умовах сучасних загроз, які включають кібернапади, інформаційну агресію та високо технологічне озброєння. Модернізація сектора безпеки включає не лише оновлення військової техніки, але й інтеграцію новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту та кіберзахисту, що дозволяє протистояти новим видам загроз.

9. Сучасні виклики вимагають посиленої співпраці між державами, а російсько-українська війна стала каталізатором активнішої взаємодії серед західних союзників. Зокрема, країни НАТО та ЄС розширюють військово-технічну підтримку, розвиваючи оборонні індустрії для спільної безпеки. Технологічне партнерство, обмін розвідданими та координація дій у відповідь на загрози сприяють формуванню більш злагодженої та гнучкої безпекової інфраструктури, що дозволяє швидко реагувати на різноманітні види агресії.

Модернізація сектору безпеки має важливий превентивний ефект, оскільки здатність країн до ефективного захисту служить стримувальним фактором для потенційних агресорів. Російсько-українська війна показала, що високий рівень безпеки сприяє стабільності та зменшує ймовірність нових конфліктів, що в перспективі може стати основою для більш мирного та передбачуваного світового порядку.

10. Політика НАТО щодо кіберконфліктів, як нової форми політичного протистояння, спрямована на системну протидію кібератакам і дезінформації серед країн Альянсу. Важливо враховувати зв'язок ІТ-компанії виникнення цих методів протиборства, адже саме в об'єктах і суб'єктах кіберпротистояння закладена потреба впливу на ці процеси.

Нормативна база, визначена НАТО, дозволяє закладати принципи оборони в кіберпросторі, що набувають значення майже міжнародно-правових норм і діють навіть поза межами Альянсу. Хоча у світовій спільноті існують труднощі з узгодженням правил користування кіберпростором, в окремих демократичних суспільствах важливі питання вирішуються більшістю, що робить цей підхід актуальним для глобального реагування на виклики.

Питання кібербезпеки є вкрай актуальним для українського суспільства. Україна вже демонструє готовність до тісної співпраці з НАТО як із ключовою безпековою інституцією, аби спільно попереджати та врегульовувати конфлікти в кіберпросторі. З 2018 року Україна почала розвивати систему кібероборони за стандартами НАТО, що дало змогу відбивати сотні атак, проявляючи фаховість та здатність українських спеціалістів ефективно реагувати на нові виклики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексієвець М., Алексієвець Л. Особливості та проблеми співробітництва України з НАТО (1991–2019). 2020. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19954/1/1_Aleksiievets_Aleksiievets.pdf
2. Алексієвець М., Алексієвець Л., Знак В. Україна – НАТО: історіографія відносин (1991–2020). *Сторінки історії*. 2022. Вип. 55. С. 1–10.
3. Анна Сергієнко. Хронологія цифровізації України: як «Держава у смартфоні» підкорює світові рейтинги, 14 жовтня 2024, <https://speka.media/xronologiya-cifrovizaciyi-ukrayini-yak-derzava-u-smartfoni-pidkoryuje-svitovi-reitingi-9xr37d>
4. Артьомов І. Транскордонне співробітництво в Європейській стратегії інтеграції України. *Ужгород : Ліра*, 2009. 396 с.
5. Артьомов І. Транскордонне співробітництво в Європейській стратегії інтеграції України. *Ужгород : Ліра*, 2009. 396 с.
6. Асланян Г. Проблеми удосконалення інституційних механізмів європейської інтеграції України. *Часопис ПАРЛАМЕНТ*. 2005. № 5. С. 19–41.
7. Біла С., Романова В. Карпатський євро регіон як чинник європейської інтеграції України. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 3. С. 78–88.

8. Біла С., Романова В. Карпатський єврорегіон як чинник європейської інтеграції України. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 3. С. 78–88.
9. Будкін В. Основні характеристики та форми транскордонного економічного співробітництва. *Економіка України*. 2008. № 12. С. 52–63.
10. Відносини з Україною. *НАТО*. 2023. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm
11. Вітман К. М. Етнонаціональна політика постсоціалістичних країн: моделі, особливості, проблеми: [монографія] К. М. Вітман. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К.: Логос, 2007. 336 с.
12. Вітман К. М. Інтеграційні процеси на пострадянському просторі як продовження дезінтеграції СРСР. *Держава і право*. 2010. № 48. С. 601-606.
13. Вітман К.М. Моделі етнонаціональної політики постсоціалістичних країн. К.: Логос. 2008. 20с.
14. Вітман К.М. Невизнані держави пострадянського та постсоціалістичного простору: шлях до міжнародного визнання. *Держава і право*. 2011. С.34-39.
15. Вітман К.М. Тенденції етнополітичної дезінтеграції в європейському просторі. *Актуальні проблеми політики*. 2015. № 54. С. 20-29.
16. Войтко С., Кокоруж М. Україна на європейській арені: двомірний аналіз на основі макроекономічних критеріїв. *Східний журнал європейських досліджень*. 2015. Т. 6. № 2. URL: http://ejes.uaic.ro/статті/EJES2015_0602_VOI.pdf
17. Войтко С., Кокоруж М. Україна на європейській арені: двомірний аналіз на основі макроекономічних критеріїв. *Східний журнал європейських досліджень*. 2015. Т. 6. № 2. URL: http://ejes.uaic.ro/статті/EJES2015_0602_VOI.pdf
18. Галяс І. Тенденції розвитку транскордонного співробітництва між українсько-польським прикордонним регіоном у межах єврорегіонів. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnum_2012_20_33

19. Ганна Шелест, Зах. Опір. Повтор: Уроки України для європейської оборони, ECFR, *Аналітична записка*, 9 листопада 2022 р., <https://ecfr.eu/publication/defend-resist-repeat-ukraines-lessons-for-european-defence/#national-resilience>
20. Гвоздь В. Кіберконфлікт і геополітика — новий фронт «холодної війни». 28-й Економічний форум на тему «Європа загальних цінностей або Європа спільних інтересів?» 05.09.2018 р. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-voyenni-pitannya/arxiv-gibridnia-vijna/09_05_krynica
21. Гетьманчук А., Зарембо К., Фахурдінова М. Україна і стандарти НАТО: як влучити у «рухоми ціль»? Аналіт. записка, м. Київ, 2019. URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/DP_Stand_NATO_ukr_inet.pdf.
22. Глобальний звіт про конкурентоспроможність 2016–2017 // Всесвітній економічний форум. Женева. URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/Звіт_про_глобальну_конкурентоспроможність_2016-2017_FINAL.pdf
23. Горбулін, В. Реальний шлях до членства в НАТО: три фактори, що стануть запорукою цього. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3722882-realnij-slah-do-clenstva-v-nato-tri-faktori-zaporuki-cogo.html>
24. Група Світового банку та Міжнародний банк реконструкції та розвитку. Doing Business 2018: *Вимірювання регуляторної якості та ефективності*. URL: http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Документи/Щорічні_звіти/англійська/DB16-Full-Report.pdf
25. Держава у смартфоні: Дією користуються понад 20 мільйонів українців, *Міністерство цифрової трансформації України*, 25 січня 2024, <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhava-u-smartfoni-diieiu-korystuietsia-ponad>
26. Дунська А., Жалдак Г. Соціальний капітал як ресурс для інноваційного розвитку підприємств. *Вісник Хмельницького національного*

- університету. *Економічні науки*. 2014. № 3 (3). С. 95–99.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_3%283%29_21
27. Дунська А., Жалдак Г. Соціальний капітал як ресурс для інноваційного розвитку підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 3 (3). С. 95–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_3%283%29_21
28. Дунська, А., & Жалдак, Г. Транскордонне співробітництво: сутність та перспективи розвитку. *Підприємництво та інновації*, 2019. (7), 56-64.
<https://doi.org/10.37320/2415-3583/7.9>
29. Економіка та зростання. *Світовий банк*. 2017.
URL: <http://data.worldbank.org/topic/economy-and-growth>.
30. Єгорова О. Транскордонні промислові парки: зарубіжний досвід та перспективи створення в Україні. *Бюлетень Дніпропетровського університету*. 2014.
URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vdumov_2014_22_8\(1\)_1930](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vdumov_2014_22_8(1)_1930)
31. Завгородня Ю.В. Кіберконфлікти, як елемент політичних технологій в інформаційному просторі. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. № 32/2021. Видавничий дім «Гельветика». С. 144-148.
32. Завгородня Ю.В. Кіберконфлікти, як елемент політичних технологій в інформаційному просторі. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. № 32/2021. Видавничий дім «Гельветика». С. 144-148.
33. Завгородня Ю.В. Політичне протистояння в кіберпросторі: глобалізаційний аспект. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. №40. 2022. Видавничий дім «Гельветика» - с. 148-154.
34. Завгородня Ю.В. Роль НАТО у боротьбі з кіберконфліктами. *Регіональні студії*. № 30. Видавничий дім «Гельветика» 2022. С.62-65.
<http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/30/10.pdf>
35. Завгородня Ю.В. Теоретичне усвідомлення сутності поняття «кібервійна» у політичному просторі. *Політичні процеси сучасності*:

глобальний та регіональні виміри. *Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 27-28 жовтня 2022 р.). 2022. С.103-115

36. ЗСУ посіла 22 місце в рейтингу найкращих армій світу, 26 січня 2022, https://lb.ua/news/2022/01/26/503998_zsu_posili_22_mistse_reytingu.html

37. Іліка, М. Вступ України до НАТО: досягнення, проблеми та перспективи. *Чернівецька юридична школа*. 2023. URL: <https://law.chnu.edu.ua/vstup-ukrainy-do-nato-dosia-hnennia-problemy-ta-perspektyvy/>

38. Кавин С. Нормативно-правові механізми забезпечення кібербезпеки в країнах Балтії. *Підприємство, господарство і право. Міжнародне право*. № 12. 2020. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/12/56.pdf>

39. Ковальова О. О. Українська політика щодо євроінтеграційних процесів : автореф. дис. ... дра політ. наук : 23.00.02 *НАН України. Ін-т політ. і етнонац. дослідж.* К., 2004. 32 с.

40. Копійка В. В. Теоретичний та практичний виміри розширення Європейського Союзу : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.04 *Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка*. К., 2004. 49 с.

41. Кормич Л. І. Взаємозалежність легітимності влади та ефективності її діяльності. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. праць . 2005. Вип. 27 С. 3-7.

42. Кормич Л. І., Кормич А. І. Концептуальні засади реформи публічної влади і управління та впровадження моделі «сервісної держави» в Україні. *Актуальні проблеми політики*: зб.наук.праць. Одеса: Гельветика, 2021. Вип. 67, с. 5 – 12.

43. Кормич Л.І., Кормич А.І. Вдосконалення публічного управління в Україні в контексті діджиталізації: теоретичний аспект. *Актуальні проблеми політики*. № 69. 2022. С.5-12.

44. Корнієвський О. А. Європейський Союз. Національний інститут проблем міжнародної безпеки. URL: <http://www.niisp.gov.ua/articles/21/>

45. Кручиніна О. Україна – НАТО: проблеми та перспективи співпраці в умовах російсько-української війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. Вип. 2(16). С. 145–156. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-02-145-156>
46. Лідери країн НАТО схвалили комплексну політику кіберзахисту альянсу. Інтерфакс-Україна. 14.06.2021 р. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/750063.html>
47. Магомедов А. Становлення відносин Україна – НАТО в умовах зовнішньополітичних викликів безпеці України: 1990–І РР. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2020. Вип. 10. С. 360–392. <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2020-10-360-392>
48. Наталія Алюшина, Діджиталізація і війна. Як уникнути «цифрового» колапсу, 8.12.2022, <https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/analytics-and>
49. Наталія Алюшина: Запровадження тренду максимальної цифровізації держслужби – це важливий крок до цифрової держави, орієнтований на задоволення потреб громадян, *Національне агентство України з питань державної служби*, 28 червня 2022 р. <https://www.kmu.gov.ua/news/nataliya-alyushina-zaprovadzhennya-trendu-maksimalnoyi-cifrovizaciyi-derzhsluzhbi-ce-vazhliiv-krok-do-cifrovoyi-derzhavi-oriyentovanoyi-na-zadovolennya-potreb-gromadyan>
50. Наталія Алюшина НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект. *Український історичний журнал*. 2020. Вип. 1. С. 126–142. <https://doi.org/10.15407/uhj2020.01.126>.
51. Нестерцова-Собакарь О. Поглиблення відносин стратегічного партнерства з організацією Північноатлантичного договору (НАТО) як пріоритетний напрямок захисту національних інтересів у сфері зовнішньополітичної діяльності. *Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету*. 2022. С. 318–320.
52. Нестерцова-Собакарь, О. В. Поглиблення відносин стратегічного партнерства України з організацією Північноатлантичного договору

(НАТО) як пріоритетний напрямок захисту національних інтересів у сфері зовнішньополітичної діяльності. *Російсько-українська війна: право, безпеки, світ*. 2022. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/96610>

53. Олексій Резніков: «Ми готові до відсічі. Загрози, яка вимагала б перейти на рейки воєнного часу, станом на сьогодні немає», 31 січня 2022, https://lb.ua/news/2022/01/31/504253_oleksiy_reznikov_mi_gotovi.html

54. Онищук М., Татарінова Л. Україна–НАТО: підсумки 2021 року: (огляд матеріалів українських і зарубіжних ЗМІ з питань євроатлантичної інтеграції України). *Вісник Книжкової палати*. 2022. Вип. 1. С. 23–28. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.1\(306\).23-28](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.1(306).23-28).

55. Північноатлантичний договір. Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text

56. Пістракевич О. Стан виконання Річної національної програми під егідою комісії Україна–НАТО на 2020 р. *Актуальні проблеми міжнародних відносин та міжнародного права*: всеукр. наук. онлайн-конф. з міжнар. участю (29 жовтня 2020 р.). Київський університет імені Бориса Грінченка. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/34701>

57. План створення та розвитку національної системи стійкості вже поданий на розгляд Уряду України, – Ольга Стефанішина, *Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції*, 07 листопада 2023 року, <https://www.kmu.gov.ua/news/plan-shchodo-stvorennia-ta-rozvytku-natsionalnoi-systemy-stiikosti-vzhe-podanyi-na-rozghliad-uriadu-ukrainy-olha>

58. Про транскордонне співробітництво : Закон України No 1861-IV / Верховна Рада України. 2012. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1861-1520>

59. Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом). *Указ Президента України* від 24.02.1998 № 148/98 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

60. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. *Указ Президента України* від 11.06.1998 № 615/98 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=615%2F98>.

61. Про заходи щодо вдосконалення механізму взаємодії з Європейським Союзом та його виконавчими органами. *Указ Президента України* від 21.04.1997 № 355/97 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

62. Про заходи щодо вдосконалення співробітництва України з Європейським Союзом. *Указ Президента України* від 07.02.1995 № 108/95 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

63. Про Міжвідомчий комітет України у справах Європейських Співтовариств. *Указ Президента України* від 28.08.1993 № 358/93 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

64. Про основи національної безпеки України. Закон України від 19.06.2003 № 964-IV URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>

65. Про основні напрями зовнішньої політики України. *Постанова Верховної Ради України* від 02.07.1993 № 3360-XII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3360-12>

66. Про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Угода, Протокол, *Міжнародний документ* від 14.06.1994. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012.

67. Про персональний склад Міжвідомчого комітету України у справах Європейських Співтовариств. *Розпорядження Президента України* від 13.10.1993 № N 111/93-рп URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

68. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2019 рік: *Указ Президента України* від 10.04.2019 р. № №117/2019. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1172019-26450>

69. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: *Указ*

Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

70. Про транскордонне співробітництво : Закон України № 1861-IV / Верховна Рада України. 2012. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1861-1520>

71. Проект Постанови про Заяву Верховної Ради України «Про визначення існуючого в Російській Федерації політичного режиму як рашизму та засудження його ідеологічних засад і суспільних практик як тоталітарних та людоненависницьких», 02.05.2023, <https://itd.rada.gov.ua/billInfo>

72. Рогозян Ю. Нормативне забезпечення міжрегіонального співробітництва. *Економіка та право*. 2015. № 3 (42). С. 70–76.

73. Роль НАТО в кіберпросторі. *НАТО Ревю*. 12.02.2019р. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2019/02/12/rol-nato-v-kberprostor/index.html>

74. Російські кібер-операції. Аналітика за перше півріччя 2024 року. <https://docs.google.com/viewer?url=https://cip.gov.ua/services/cm/api/attachment/download?id=65897&embedded=true&a=bi>

75. Салоніус-Пастернак. Ч. Замінник членства в НАТО: фінська модель? *Україна і НАТО: діагностика партнерства*. Київ, 2015. С. 42–48.

76. Сидорук Т. Десять років Східного партнерства: час для перегляду. *Політичне життя*. 2018. URL: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/5937>

77. Сирський оприлюднив скільки загалом ворог використав ракет та дронів, скільки перехопили й скільки об'єктів уражено, *DEFENSE EXPRESS*, 20 серпня 2024 р., https://defence-ua.com/army_and_war/sirskij_opriljudniv_skilki_zagalom_vorog_vikoristav_raket_ta_droniv_skilki_perehopili_j_skilki_objektiv_urazhenno-16370.html

78. Стрижкова А. Розвиток транскордонного співробітництва України в умовах нових геополітичних змін та підписання угоди між Україною та Європейським Союзом. *Менеджер*. 2015. № 1. С. 138–149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2015_1_24.

79. Стрижкова А. Розвиток транскордонного співробітництва України в умовах нових геополітичних змін та підписання угоди між Україною та Європейським Союзом. *Менеджер*. 2015. No 1. С. 138–149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2015_1_24
80. Стужук, Ю., Шпура, М. Співробітництво України з НАТО: історична ретроспектива та сучасність. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень*, 2022. No 3(76). URL: <http://znpcvsd.nuou.org.ua/article/view/2754939>
81. Суходоля О.М. Роль НАТО у забезпеченні енергетичної безпеки та захисту енергетичної інфраструктури. *Національна безпека*. №18. 2015. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/rol-nato-v-zabezpechenni-energetichnoi-bezpeki-ta-zakhisti>
82. У Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів продовжується напрацювання системи реінтеграції ветеранів у цивільне життя, 07 грудня 2022 р., https://komspip.rada.gov.ua/documents/round_t/75787.html
83. Франчук Ю., Пендюра М. Україна – НАТО: напрями співпраці, їх важливість та значення для світового правопорядку. *Актуальні проблеми правопорядку і правової культури: зб. наук. праць*. 2023. С. 128–131.
84. Шишкін І., Воронова О., Дацьо Т. (2023). Міжнародні відносини Україна – НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку. *Journal of Innovations and Sustainability*, 7(3), 02. <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.02>
85. Як вітчизняний транспорт допоміг вижити українській економіці та її громадянам під час війни, 11.01.2023, <https://www.unian.ua/economics/transport/yak-vitchiznyaniy-transport-dopomig-vizhiti-ukrajinskiy-ekonomici-ta-jiji-gromadyanam-pid-chas-viyni-12105600.html>
86. Brzozowska A. Związki Blizniacze wspolpraca miedzynarodowa samorzadow lokalnych. *Познань : Zwiazek Misto Polkich*, 1998. 342с.
87. Cafruny A., Fouskas V., Mallinson W., Voynitsky A. Ukraine, multipolarity and the crisis of grand strategies. *Journal of Balkan and Near Eastern*

Studies. 2023. Vol. 25. Is. 1. Pp. 1–21.

<https://doi.org/10.1080/19448953.2022.2084881>

88. Cross S. NATO–Russia security challenges in the aftermath of Ukraine conflict: managing Black Sea security and beyond. *Southeast European and Black Sea Studies.* 2015. Vol. 15. Is. 2. Pp. 151–177.

<https://doi.org/10.1080/14683857.2015.1060017>

89. Formuszewicz R. Współpraca zagraniczna samorządu lokalnego w Wielkopolsce. *Poznan : Instytut Zachodni*, 2004. 254 s.

90. Gozman, L. Why Ukrainian NATO membership would actually be good for Russia. *Atlantic Council.* 2023.

URL:<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/why-ukrainian-nato-membership-would-actually-be-good-for-russia>

91. Hunter R. The Ukraine crisis: why and what now. *Survival.* 2022. Vol. 64. Is. 1. Pp. 7–28. <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2032953>

92. Kormych, L., Krasnopol'ska, T. & Zavhorodnia, Yu. Digital Transformation and National Security Ensuring. *Evropsky Politicky Pravni Diskurz*, 2024. 11, 1, 29-37. <https://doi.org/10.46340/eppd.2024.11.1.4>

93. Liudmyla Kormych, Yuliia Zavhorodnia The concept of modern political confrontation in cyber space. *Journal of Cybersecurity*, Volume 9, Issue 1, 2023. <https://academic.oup.com/cybersecurity/article/9/1/tyad017/7240366>

94. Menon R., Ruger W. NATO enlargement and US grand strategy: a net assessment. *International Politics.* 2020. Vol. 57. Pp. 371–400. <https://doi.org/10.1057/s41311-020-00235-7>

95. Rohac, D. Don't Delay Ukraine's Path to NATO Membership. *Foreign Policy.* 2023. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/06/05/ukraine-russia-nato-membership-sum-mit-vilnius/>

96. Speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg to cad.ets at the Maritime Academy in Odesa. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_170337.htm

97. Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization. *Adopted by Heads of State and Government at*

the NATO Summit in Lisbon 19-20 November 2010. NATO. 2010. URL:
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf

98. 2020 Military Strength Ranking. *Global Firepower*. 2020. URL:
<https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>